

Jaargang 26 - nummer 1 | Maart 2021

Industriële en Handelskring
van Officieren en Reserveofficieren

Contact

LEDEN DEFENSIE ECONOMIE SAMENLEVING NATIONAAL

DRIEMAANDELIJKS LEDENTIJDSCRIFT VAN
MARS & MERCURIUS BRUGGE/WEST-VLAANDEREN vzw

flyer.be

Van ontwerp tot bedeling!

Bij Flyer.be kan men terecht voor veel meer dan enkel drukwerk.

Dankzij meer dan **17 jaar ervaring** als marktleider beschikken wij over een uitgebreide vakkennis die we graag met u delen om van uw project een succes te maken. Spookt er dus al een tijdje een idee door uw hoofd, maar weet u niet hoe eraan te beginnen? Wij maken van uw droom een realiteit!

Het is gemakkelijk om via onze website al uw drukwerk te bestellen. Dat valt niet te ontkennen. Maar soms heeft u nood aan iets meer. Breng gerust een bezoekje aan onze vestigingen te Brugge of Brussel om **gepersonaliseerde begeleiding** te krijgen bij uw project. Daarnaast kan u ons ook mailen met uw aanvraag op het e-mailadres info@flyer.be.

- **Flyer Brugge**
Korte Gotevlietstraat 9 - 8000 Brugge
- **Flyer Brussel**
Chaussee d'Etterbeek 62 - 1000 Brussel

Spreekt u over een oplage van meer dan 10.000 stuks? Dan heeft u recht op uw **eigen contactpersoon** die u verder helpt. Ook bieden wij u een **offerte op maat** aan. Hierdoor krijgt u telkens weer de scherpste prijs op de markt.

Dankzij ons team van **gespecialiseerde designers** kunnen wij al uw ontwerpen intern voorzien. Zo hoeft u niet op zoek te gaan naar een externe partner en bent u ervan verzekerd dat uw drukwerk onmiddellijk gereed is voor de persen.

U kan dan ook terecht bij ons voor meer dan simpelweg flyers, folders, magazines, affiches, ... Of het nu voor uw interne communicatie of uw beursstand is, Flyer.be heeft alles wat u zoekt. Zo beschikken we zelfs over een volledig gamma van **bedrukbare relatiegeschenken** waarmee u zich gemakkelijk kan onderscheiden van de concurrentie. En ook voor uw **kantoorbenodigdheden** kan u bij ons terecht.

Al onze producten worden professioneel **gedrukt in België**. Zo beperken we onze **ecologische voetafdruk**, is uw drukwerk **sneller geleverd** en krijgt u de **beste prijs** zonder te moeten inleveren aan **kwaliteit!**

U kan zelfs blijven rekenen op ons wanneer uw drukwerk er reeds is. Dankzij onze **2 digitale drukpersen** kunnen wij namelijk **variabel drukwerk** aanbieden. Zo kunnen wij bijvoorbeeld gemakkelijk enveloppen bedrukken met hierop alle adressen in uw klantenbestand. Ook **sealen**, het proces waarin uw drukwerk beschermd wordt met een plasticfolie, vormt geen probleem voor ons.

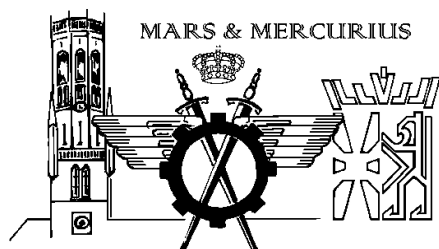
We gaan zelfs zo ver voor u dat u het huis niet meer hoeft te verlaten om uw drukwerk uit te sturen. Dankzij Flypost, onze dienst in **samenwerking met bPost**, kan u in enkele klikken uw bedeling vastleggen. Wij zorgen wel voor de rest. Zo spaart u tijd en geld uit.

Doorheen dit volledig proces blijft onze klantendienst te allen tijde ter uw beschikking. Hiermee garanderen wij u keer op keer de vlotste ervaring op de markt, en dat aan de laagste prijs! Dus waar wacht u nog op? Kies voor Flyer.be.

M&M CONTACT

Jaargang 26 – Nummer 1
Maart 2021

COLOFON

Maatschappelijke zetel

Mars & Mercurius Brugge/West-Vlaanderen vzw
Kuipersstraat 21
8000 BRUGGE

Secretariaat en redactieadres

Spalaan 49
8400 OOSTENDE
marsmercurius.brww@gmail.com

Ondernemingsnummer

0887401827

Bankrelaties

IBAN : BE49 2800 4089 8671
BIC : GEBABEBB

Ereleden

Carl Decaluwé, Paul Breyne
Jean baron de Bethune, Christof Dejaegher
Philippe De Cock, Willy Herteleer, Michel Hofman

Eindredactie

Ronny Vermeersch

Werkten mee aan dit nummer

François Crepain, Jan De Vos
Ben Engelen, Freddy Vervae

Lay-out

Jan De Vos

Druk

Drukkerij Flyer | Korte Gotevlietstraat 9, Brugge

Fotoverantwoording

Eigen opnames of publiek domein,
tenzij anders vermeld
Coverfoto: Ministerie van Defensie, Brussel

Verantwoordelijke uitgever

Jan De Vos
Kuipersstraat 21 | 8000 BRUGGE

De auteurs zijn verantwoordelijk voor
de inhoud van hun bijdragen

Woordje van de Voorzitter

Waarde Mars & Mercurius leden en sympathisanten,

Een voorwoord schrijven zonder meteen het onderwerp van de COVID-19 crisis aan te snijden wordt stilaan onmogelijk! Reeds meer dan een jaar lang bepaalt een nietig virus immers voor een deel ons doen en laten en als samenleving kunnen we terugkijken op een toch wel hobbelig parcours, waarin ontgoochelingen en hoeraberichten elkaar afwisselden. En toegegeven, de beperkingen waarbinnen wijzelf, onze familie en onze vrienden daardoor moeten leven wegen zwaar. Het gemis aan rechtstreeks menselijk contact is bij velen groot.

Alle geledingen van de samenleving betaalden een prijs, maar stilaan biedt de aantrekkelijke vaccinatiecampagne perspectief op beterschap. Misschien niet op korte termijn, maar toch voldoende om weer plannen te maken voor de toekomst. Onze nationale voorzitter Eddy De Bock deed in dat verband op de nationale algemene vergadering op 6 maart een duidelijke oproep om binnen elke club aan een doorstart te werken, om via verschillende kanalen de banden met de leden opnieuw aan te halen en weer werk te maken van actieve ledenwerving. De boodschap van de nationale voorzitter is verder in dit nummer te lezen. We kunnen deze boodschap alleen maar onderschrijven en vinden daarin bevestiging van de inspanningen die we de afgelopen maanden hebben gedaan.

Vooruitkijken is dus het motto. Vandaag kunnen we enkel de digitale kaart trekken en met een maandelijks videoconferentie, met onze digitale nieuwsbrief en met onze Facebook-groep een alternatief bieden aan onze leden. Vermoedelijk tot en met deze zomer zullen we op die manier moeten voortwerken en ook onze jaarlijkse algemene vergadering zal via een schriftelijke procedure moeten verlopen. Dit laatste willen we tegen 22 april rond hebben.

We blijven dus optimistisch voor de toekomst en we hopen dit werkjaar alsnog af te ronden met een volwaardige academische zitting op zaterdag 4 december 2021 in hotel Van der Valk te Oostkamp, waar Chef Defensie Admiraal Michel Hofman onze gastspreker zal zijn. Misschien nog met enig voorbehoud, maar noteer niettemin alvast deze datum..

Veel redenen dus om hoopvol naar de toekomst te kijken, in de verwachting dat we elkaar binnen een aantal maanden opnieuw zullen mogen ontmoeten. In afwachting hoop ik samen met de leden van het bestuur dat jullie de komende maanden verder veilig en gezond zullen doorbrengen.

Jan De Vos
Voorzitter

INHOUD

Rubrieken

Colofon	3
Woordje van de voorzitter	3
Inhoud	4
Onze komende activiteiten	5

M&M en zijn leden

Vorbije activiteiten

Avondconferentie 'Joden en Moslims'	6
<i>Deel 3 - De scheiding (1789 – 1945 NC)</i>	
Een federale grondwet voor Europa	11
<i>Digitale avondconferentie 25 februari 2021</i>	

M&M en Defensie

Is Amerika nog een grootmacht?	15
--------------------------------------	----

Luchtcomponent vandaag en morgen..	17
<i>Visie van Generaal-majoor vlieger Vansina</i>	

M&M en Economie

6G-Netwerken	20
<i>Toekomst Europese mobiele communicatie</i>	
De energiemarkten in 2020	22
<i>Samenvatting van een studie van Engie</i>	
De conjunctuur in West-Vlaanderen ...	24
<i>COVID-19 herstel zet bescheiden door</i>	

M&M en Samenleving

Historicum

Vredesvraagstuk voor en tijdens WOII..	26
<i>Deel 8 – De 'Haldane Mission'</i>	

Het Belgisch goud en geld in 1940	38
<i>Reisverslag – Deel 2</i>	

M&M Nationaal

Boodschap van de nationale voorzitter ..	45
<i>Ter gelegenheid van de algemene vergadering</i>	

Het leven in onze club

In memoriam	46
Onze jarigen	46
In onze M&M-Shop	46

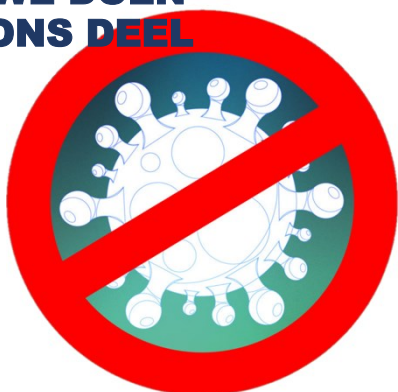

Voor al uw bloemen en geschenken,
leuke boeketten, trouw- en rouwwerk

't Groene huis
Malehoeklaan 18
8310 Sint Kruis Brugge
050 35 37 35
marianne.langenbick@pandora.be

ONZE KOMENDE ACTIVITEITEN

**WE DOEN
ONS DEEL**

Inderdaad, we doen ons deel, en wel op twee vlakken.

We respecteren nauwgezet de coronamaatregelen en hebben daarom alle fysieke activiteiten stopgezet, hoe zwaar dit ook valt. Dat vriendschap en ontmoeting centraal staan in onze werking, maakt dit voor onze club des te ingrijpend.

Maar we blijven niet bij de pakken zitten en zoeken om van de nood een deugd te maken. Vorig najaar hebben we nog twee activiteiten geheel coronaveilig kunnen opzetten en vorige maand ging onze eerste digitale avondconferentie door. Eerstdaags volgt onze tweede conferentie. Dit lukt aardig en we willen dit hedendaags medium een vaste plaats geven binnen onze werking.

Tot slot willen we met dit eigenste ledentijdschrift *M&M Contact*, maar ook met onze maandelijkse digitale nieuwsbrief *M&M Contact Direct* en onze Facebookgroep *Mars & Mercurius* de contacten met onze leden zo goed mogelijk behouden.

Ondertussen moeten we op korte termijn nog altijd met onzekerheden omgaan, zodat activiteiten plannen en organiseren met de nodige soepelheid moet gebeuren. Voor onze jaarlijkse algemene vergadering kiezen we ook dit jaar voor een schriftelijke procedure. Dit is vorig jaar vlot verlopen.

Voor de maanden mei en juni zullen we het voorlopig nog bij digitale activiteiten moeten houden. We hebben daarvoor al enkele kandidaat sprekers, zodat we deze activiteiten soepel kunnen organiseren.

30 maart 2021 – 19.30 uur

Digitale avondconferentie

Het Masterplan Kustveiligheid

‘Kustveiligheid vandaag en morgen’

Charlotte Devriendt - Communicatieverantwoordelijke
Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust - Afdeling Kust

22 april 2021

Jaarlijkse algemene vergadering

Deze zal per schriftelijke procedure lopen. De uitnodiging, het informatiedossier en het stem- en volmachtformulier volgen nog.

Joden en Moslims, van Nabijheid tot Verwijdering

Jan De Vos, voorzitter

Al decennia lang worden de internationale relaties in het Nabije Oosten beheerst door het Joods-Palestijns conflict, zeg maar de oorlog tussen Israël en Palestina. Mogen we dit een oorlog tussen Joden en moslims noemen? Het is in alle geval één van de belangrijkste conflicten in het Midden-Oosten en het stelt Joden en moslims als vijanden tegenover elkaar. Nochtans hebben ze een lange gemeenschappelijke geschiedenis en waren ze elkaar eeuwenlang zeer nabij. Vandaar de titel “*Joden en moslims, van nabijheid tot verwijdering*”.

Inleiding

Vóór het ontstaan van de Islam leefden op het Arabisch schiereiland mensen met joods, christelijk en polytheïstisch geloof vreedzaam samen. Een ontluikend Arabisch bewustzijn bracht daar verandering in en kreeg verder vorm in een nieuwe monotheïstische religie. Dit vormde de aanzet voor veertien eeuwen gemeenschappelijke geschiedenis, die in vier grote periodes voorgesteld wordt.

De oorsprong 620 – 721 NC

De plaats van de andere 721 – 1789 NC

“De oorsprong” gaat terug naar het jaar 620 NC, wanneer de profeet Mohammed een reeks openbaringen krijgt en de basis voor een nieuwe religie legt. De Islam verspreidt zich dan zeer snel vanaf het Arabisch schiereiland naar Perzië en via Noord-Afrika naar het gehele Iberisch schiereiland. In 732 NC kunnen christelijke legers deze opmars stoppen tijdens de slag bij Poitiers. De snelle Arabische opmars creëerde in amper 100 jaar een rijk dat zich uitstreckte van de Pyreneeën tot het Pamirgebergte.

“De plaats van de andere” beschrijft hoe tussen 721 en 1789 NC moslims, Joden en christenen vreedzaam samenleven. Hun verhouding wordt geregeld door de *Dhimma*. Joden en christenen onderwerpen zich en bekleden daardoor in de islamitische samenleving een ondergeschikte positie.

“De scheiding” komt er vanaf 1789, het jaar van de Franse revolutie, als de Joden in Europa overal burgerrechten krijgen en volwaardig burger worden. Tegelijk ontstaat in Europa een sterke antisemitische beweging, zodat in de Joodse gemeenschappen de roep naar een eigen Joodse staat sterker wordt. Daarmee is het zionisme, het streven naar een eigen staat Israël, geboren. Joden laten historische rechten gelden op Palestina en meer en meer Joden wijken uit naar dit gebied.

In “Oorlog van herinneringen” versterkt het trauma van de Holocaust tijdens de Tweede Wereldoorlog het zionistisch streven en in 1948 roept Ben Goerion de onafhankelijkheid van Israël uit. Vanaf dan botsen wereldwijd het Joodse en het Arabische nationalisme en verandert de Islam als religie meer en meer in een politieke beweging. Het Nabije Oosten is voor altijd opgedeeld en tot op vandaag is er geen oplossing voor dit conflict.

Oorlog van herinneringen 1945 – 2016 NC

De scheiding 1789 – 1945 NC

Tekeningen: © Arte-ZDF

Deel 3 – De scheiding (1789 – 1945 NC)

1789 – Een keerpunt

Er was een tijd dat identiteiten eenvoudig te omschrijven waren. Ze waren evident en religieus: Europa was christelijk, het Midden-Oosten en Noord-Afrika waren muzelmaans en de Joden waren overal, maar nergens volwaardig burger. In de islamitische wereld was de toenadering tussen Joden en moslims groot en hun onderlinge relatie was gedefinieerd door religieus geïnspireerde teksten. De scheidingslijn tussen Arabische Joden en moslims was daardoor zeer dun en er waren weinig culturele en etnische verschillen. Veel regels en praktijken waren zeer gelijkend, zoals voor huwelijken, voeding en reinheid.

Meer dan 1000 jaar deelden Joden en moslims een gemeenschappelijke cultuur, tot in 1789 het onvoorstelbare gebeurt en de essentie van deze culturele banden in amper anderhalve eeuw wordt uitgewist. Alles verandert wanneer Europa zich moeit met de moslimwereld. Terwijl zich daar een teruggang aftekent, kent Europa een snelle ontwikkeling. Het continent heeft de wind in de zeilen en de rijkdom cumuleert er. De geschiedenis wordt voortaan in Europa bepaald.

Stanislas de Clermont-Tonnere
Wikipedia publiek domein

Door de Franse Revolutie ontstaat in Europa een vrijere wereld, die zich onder invloed van de filosofie van de Verlichting ontdoet van de religieuze discriminatie. De Verlichting betekent voor de Joden een nieuwe belofte en biedt hen hoop. Ze worden niet meer gezien als 'de andere' die achtervolgd wordt tijdens pogroms en in getto's teruggedrongen. De Franse *député* Stanislas de Clermont-Tonnere, sterk voorvechter van de joodse emancipatie, formuleert het in december 1789 als volgt: *"We moeten aan de Joden alles weigeren als natie en hen alles toestaan als individu. Ze mogen in de staat noch een 'corps politique' noch een orde vormen, maar moeten*

individuele burgers zijn". Andere West-Europese staten volgen dit voorbeeld en beschouwen de Joden als gelijken.

Maar tegelijk ontstaat de notie van nationale identiteit en de Jood wordt voorgesteld als '*de andere*' bij uitstek. Hij is een tegenpool van het concept van nationale identiteit dat zich ontwikkelt: we drukken uit wat we zijn door te zeggen wat we niet zijn. Wat wij zijn, staat gelijk met niet-Jood zijn. De emancipatie van de Joden wekt op die manier in Europa anti-Joodse gevoelens op.

Europa heeft het concept van de natiestaat uitgevonden en dit politiek concept wordt overgenomen door het Ottomaanse Rijk om er de neerwaartse spiraal mee te stoppen. In 1856 wordt het statuut van Dhimma afgeschaft voor christenen en Joden. Dit is revolutionair, want er wordt komaf gemaakt met de verschillen tussen moslims en Dhimmi. Er ont-

staat een sterke tendens naar een nationale identiteit en het onderschrijven van een nationale macht. Zelfs als de religie een belangrijke kracht blijft in de samenleving, is het niet meer de enige manier om zijn politieke identiteit te definiëren. De notie 'autochtoon' is dus niet langer gereserveerd voor moslims, want ook Joden en christenen worden voortaan geïdentificeerd in functie van hun lokaal territorium.

Joodse emancipatie leidt tot antisemitisme

De identificatie van de oosterse Joden met de moslimterritoria waarin ze leven wordt echter verstoord door de Europese Joden, die voornamelijk in Frankrijk, Duitsland, Oostenrijk, het Verenigd Koninkrijk en Italië goed geïntegreerd zijn in de nationale elites. Ze zijn gecultiveerd, welvarend en machtig, interesseren zich in het lot van de Joden in moslimterritoria en zien zichzelf als hun beschermers.

In 1860 sticht de Joods-Franse staatsman Adolphe Crémieux in Parijs de *Alliance Israélite Universelle* om wereldwijd de rechten van de Joden te beschermen. Om bij de oosterse Joden de idealen van zelfverdediging en zelfvoorziening te bevorderen door onderwijs en professionele ontwikkeling, wordt een netwerk van Franse scholen opgericht van Marokko tot Perzië. In feite is dit een koloniale visie die de verfransing van de Joden in moslimterritoria in de hand werkt en die bijna 100 jaar standhoudt.

Ook in Algerije, dat al in 1830 als Franse kolonie geannexeerd was en waar de lokale Joden en moslims als 'inheemsen' gescheiden van de Franse staatsburgers van de metropool leven. Voor Adolphe Crémieux is dit onaantvaardbaar en in 1870 kent hij als Minister van Justitie per decreet het Franse staatsburgerschap toe aan de Algerijnse Joden. Deze wijzen dit echter af en willen hun eigen religieuze wetten niet opgeven. Niettemin komen ze door dit Frans burgerschap aan de kant van de Franse overheerser en ontstaat een kloof met de moslims.

In Frankrijk beroert de zaak Dreyfus in 1894 de politieke gemoederen. De Joods-Franse Alfred Dreyfus dient als kapitein in het Franse leger en wordt van spionage voor de Duitsers beschuldigd. Hij wordt op basis van valse bewijzen veroordeeld, gedegradeerd en uit het leger weggezonden en tenslotte gedepoteerd naar het Duivelseiland. Dit zorgt voor een nooit geziene golf van antisemitisme in Frankrijk.

De reacties in het buitenland zijn hevig. De in Tripoli opgegroeide Mohammed Rashid Rida, fervent islamitisch reformist en uitgever van het islamitisch dagblad *al-Manar*, bericht veelvuldig over deze zaak.

Degradatie van Alfred Dreyfus
Wikipedia publiek domein

Hij ziet hierin Frans racisme en niet een discriminatie tegenover een religie, want volgens hem hebben de Europeanen de religie opgegeven, zodat er geen religieuze grond is voor de houding van de Fransen tegenover de Franse Joden. De zaak is voor hem zelfs een uitdrukking van het antisemitisme in geheel Europa.

Antisemitisme leidt tot zionisme

Theodor Herzl
Wikipedia publiek domein

De Joods-Oostenrijkse publicist Theodor Herzl, zelfverklaard woordvoerder van de Europese Joden, ontwikkelt de thesist dat "...het Joodse volk zichzelf niet kan bevrijden binnen dit Europa...". Zijn antwoord daarop is de creatie van een zionistische beweging.

Voor traditionele joden is de terugkeer naar Zion een deel van het geloof en dit zal gebeuren op het einde der tijden, onder leiding van de Messias. Niemand spreekt echter van dit traditionele element. In het begin klinkt dit idee van een zionistische Joodse staat en het normaliseren van de levensomstandigheden vreemd. Want zich politiek organiseren om terug te keren naar Zion komt immers neer op het

opgeven van de Messias en dit ligt voor de traditionele oosterse Joden zeer moeilijk, omdat hiermee ook het meest fundamentele geloofspunt van het Jodisme opgegeven wordt. Diverse Joodse lekenkeners promoten vanaf midden 19de eeuw het zionisme, maar dit sterk door Messianisme gekleurd nationalisme is geen succes.

Tot de komst van Theodor Herzl. Hoewel niemand hem steunt, slaagt hij erin het zionisme te internationaliseren, dankzij zijn diplomatieke

handigheid en zijn vermogen om de massa te overtuigen dat hij het hele Joodse volk vertegenwoordigt. In 1896 schrijft Herzl *"Der Judenstaat, Versuch einer modernen Lösung der Juden-frage"*. Twee jaar later schrijft hij samen met andere Oost-Europese Joden *"Organisation Zioniste Internationale"*, op het model van andere Europese nationale bewegingen die zich op dat ogenblik ontwikkelen.

De vraag die zich stelt is hoe in Oost-Europa een natie kan ontstaan. Daarvoor zijn vier elementen nodig: een territorium, een taal, een religie en

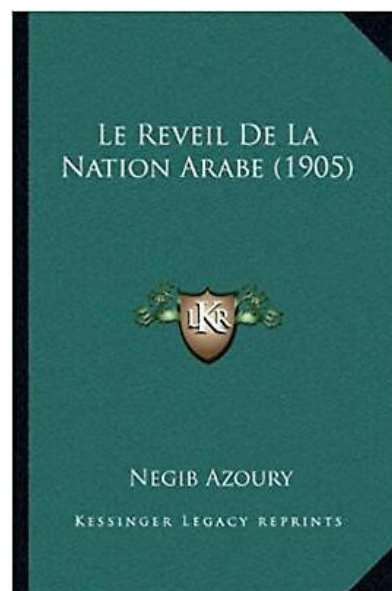
een historisch verleden. Dit vormde de grondslag voor het ontstaan van bijvoorbeeld de koninkrijken Polen en Servië. Een Joodse nationalist vindt in Oost-Europa echter geen basis voor een territorium, maar wel in het *Heilig Land*. Dit gebied is dan deel van het Ottomaanse Rijk, maar de zionistische beweging eist het op in naam van de opeenvolgende Joodse koninkrijken die er zich hebben gevestigd. Er leven heel wat Arabische Joden in dit gebied, maar die voelen zich niet

aangesproken door dit zionistisch project, dat daardoor een puur Joods-Europese onderneming blijft.

Arabisch nationalisme en panarabisme

Het zionisme is niet het enige nationalisme dat zich op het einde van de 19de eeuw richt tot de Joden in het Midden-Oosten, want ook het Arabisch nationalisme wint veld. De Arabieren willen het juk van de Ottomaanse overheersing afwerpen. De eerste theoreticus van een nieuwe panarabische ideologie is de Syrische salafistische leider Abd al-Rahman al-Kawakibi. Hij richt zich tot alle Arabisch-sprekenden zonder religieus onderscheid en ziet de Arabische cultuur als basis voor islamitisch reformisme.

Dit idee van samenwerking op het terrein blijkt zeer fragiel te zijn. Begin 20ste eeuw ontvluchten duizenden Joden het Europese antisemitisme naar Palestina, waar ze geëncadreerd worden door de jonge zionistische beweging. De Arabische intellectuelen maken zich zorgen over deze migratie, waaronder Negib Azoury. Deze ziet het Arabisch nationalisme en het zionisme als conflicterende principes en schrijft in 1905 in *'Le Reveil de la Nation Arabe'* het volgende: *'...Het lot van de wereld zal afhangen van de afloop van deze strijd tussen deze twee volkeren die tegengestelde principes voorstaan...'* Volgens hem zal Palestina het epicentrum zijn van deze confrontatie.

De Eerste Wereldoorlog schudt de kaarten

In de Eerste Wereldoorlog kiest het Ottomaanse Rijk de zijde van de Centralen en zeer snel beslissen de geallieerden dit rijk te ontbinden ingeval ze de oorlog winnen. Zowel zionisten als Arabieren spannen zich in om het Palestijnse gebied toegewezen te krijgen door de Britten, die op dat ogenblik de voornaamste imperiale macht zijn.

De Britten doen allerlei beloften aan beide partijen om zo te zorgen dat niemand de dupe is. Ze schakelen de kapitein archeoloog T.E. Lawrence in, die de geschiedenis ingaat als *Lawrence of Arabia* en die een panarabische natie in het vooruitzicht stelt. In 1916 wordt met het Sykes-Picot akkoord echter de naoorlogse verdeling van het Midden-Oosten onder de Britten en de Fransen vastgelegd, waarbij de Palestijnse gebieden onder internationale controle zullen blijven. Op 2 november 1917 verschijnt de befaamde *Balfour Declaration*, genoemd naar de ondertekenaar, de Britse Minister van Buitenlandse Zaken Arthur Balfour, waarin de Britten verklaren positief te staan tegenover de stichting van een *'National Home'* voor het Joodse Volk in Palestina en dat ze hun uiterste best zouden doen om dit te faciliteren. Hiermee werd op onontkombare manier het ergste geprogrammeerd voor de toekomst, want de Europese Joden worden duidelijk als een nationale gemeenschap gedefinieerd, terwijl de bewoners van de streek niet vernoemd worden, noch bij naam, noch als nationale identiteit. Ze worden eenvoudig als 'lokale gemeenschap' geïdentificeerd. Dat de

Europeanen verklaren dat ze willen dat de Joden een eigen staat vestigen in Palestina, schokt menig politiek leider.

Panarabische en panislamitische beweging

Na afloop van de oorlog vestigen de Britten onmiddellijk de controle over Palestina en door de *Balfour Declaration* neemt de Joodse immigratie snel toe. De zionisten willen een meerderheid vestigen in Palestina, maar de kwestie hoe deze Joodse toekomst er zou moeten uitzien, wordt niet geregeld. Stemmen gaan op om een inter-confessionele staat op te richten, waar plaats is voor Joden en moslims, maar evenzeer worden verwachtingen geformuleerd dat de Arabieren 'spontaan' zouden vertrekken. Maar van een beredeneerde uitzetting van Arabieren was geen sprake.

In enkele jaren tijd komen tienduizenden Europese Joden aan in Palestina. De Arabieren ervaren dit als een invasie, die hun kijk op de Arabische Joden voor altijd zal veranderen. Omdat het zionisme wil spreken in naam van alle Joden in de wereld, menen de Arabische nationalistinnen dat de zionisten ook het standpunt van de Arabische Joden weergeven. Dus worden deze laatste voortaan geweerd in het Arabisch nationalistisch project, dat nog enkel betrekking heeft op moslims en christenen. Voor de Arabische nationalistinnen worden 'Joden' en 'zionisten' synoniemen en in hun discours over het zionistisch project worden argumenten uit Europa overgenomen.

Rachid Rida, die reeds in 1898 de Joods-Franse Alfred Dreyfus steunde, ziet een mondiale Joodse samenzwering en bestempelt de Joden als de onruststokers van het kapitalisme en de revolutie. Deze redenering heeft niets te zien met de Islam, maar heeft te maken met zijn interpretatie van het Europese antisemitisme, die hij gebruikt om zijn fundamentalistische islamitische voorstelling van de gebeurtenissen in Palestina in te vullen.

Dit idee van een grote zionistische samenzwering komt uit de 'Protocollen van de Wijzen van Zion'. Dit document werd in 1903 opgesteld door de geheime politie van Tsaar Nicolas II om zijn antisemitische politiek te rechtvaardigen. Het wordt gepresenteerd als een plan van de Joden en de vrijmetselaars om de wereld te domineren. Als de tsaar vaststelt dat het document vals is, wraakt hij de tekst. Maar toch gaat deze de wereld rond en verschijnt een Arabische vertaling ervan in Cairo in 1925 en in Jeruzalem in 1926, waarmee het de geboorteaakte wordt van het Arabo-muzelmaans antisemitisme. Het document wordt vertaald omwille van de gebeurtenissen in Palestina en het gevecht tegen het zionisme en omwille van het idee dat de Joden deel uitmaken van een Europese invasie in het Midden-Oosten. In werkelijkheid wordt daarmee een concentraat van antisemitische haat ingevoerd, dat in Europa matuur is geworden en dat zich ent op islamitische elementen van haat, animo-

siteit en vijandigheid tegenover de Joden.

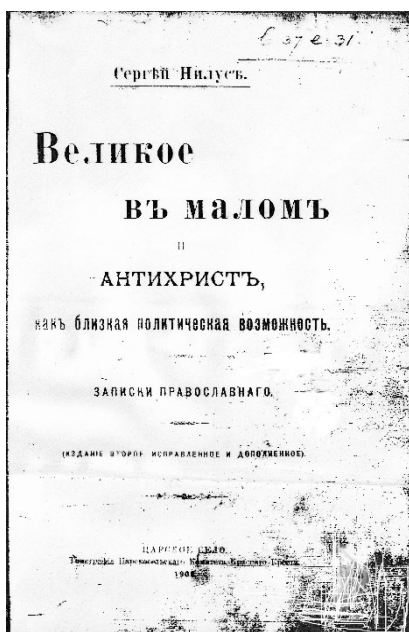
In Palestina neemt de spanning toe naarmate de Joodse immigratie doorgaat en dit incarneert zich in de topografie van Jeruzalem, met als hoofdinzet twee gebedsplaatsen op de Tempelberg. Aan Joodse kant de Klaagmuur, als meest heilige plaats van het Jodaisme, en aan islamitische kant de Rotskoepel en de Al-Aqsa moskee, als derde heilige plaats na Mekka en Medina. Voor beide groepen zijn deze religieuze heilige plaatsen ook nationalistische heilige plaatsen, zodat het conflict zich daar concentreert.

In 1925 eist de zionistische leider Menachim Ussishkin het volledige bezit van de Tempelberg op voor de Joden, dus ook het plateau van de moskee en de Rotskoepel. De moslims zijn overtuigd dat de Joden niet alleen de Klaagmuur willen verwerven, maar tegelijk ook de moskee willen vernietigen om daar de tempel opnieuw op te bouwen. In september 1928 bemoeilijkt het islamitische Waqfbestuur de viering van de Joodse Grote Verzoendag. In augustus 1929 nemen de gewelddadige confrontaties rond de Klaagmuur verder toe, tot aan beide zijden doden vallen. Geruchten worden verspreid dat jonge zionisten vreedzame residenten in Jeruzalem zouden hebben aangevallen en de profeet Mohammed beledigd hebben. Opgehitste moslims vermoorden daarop Joden in Safad, Hebron en Jeruzalem. Dit zorgt voor onrust in de Joodse diaspora, die deze gebeurtenissen assimileert met de tsaristische pogroms in Oost-Europa en niet met het nationaal conflict tussen Joodse zionisten en Arabische Palestijnen.

De Europese Joden hadden tot dan weinig belangstelling voor de wederopbouw van de staat Israël, maar door de gewelddadige gebeurtenissen van 1929 voelen ze zich emotioneel sterk betrokken bij de nood van de Joden in Palestina en neemt hun steun voor de wederopbouw van een Joodse staat snel toe. Voortaan domineert aan beide zijden de emotie in deze kwestie: bij de Joden de lange geschiedenis van pogroms in Europa en bij de moslims de vernedering door het Europees imperialisme.

Eén man heeft dit goed begrepen: Haj Amin al-Hoesseini. Deze Palestijns-Arabische nationalist en jodenhater was door de Britten enkele jaren eerder benoemd tot Moefiti van Jeruzalem. Hij gebruikt de gebeurtenissen van 1929 om van de Palestijnse kwestie een panislamitisch vraagstuk te maken, in plaats van een lokaal conflict tussen nationalistische Joden en nationalistische Arabieren, waarmee de gehele moslimwereld gemobiliseerd wordt. Zowel de panislamitische als de panarabische beweging zijn dus het gevolg van de gebeurtenissen van 1929.

Ondanks de toenemend gewelddadige confrontatie tussen zionisme en panarabisme blijft de band tussen Joden en moslims sterk buiten Palestina. Joden hebben een volwaardige plaats in bijvoorbeeld de jonge staten Irak en Egypte. In Irak spelen Joden een grote rol in het ontstaan van de nieuwe natiestaat. Dankzij hun moderne opleiding bezetten ze belangrijke professionele en administratieve posten. Ook de film en de muziek in de Arabische

Omslag van de eerste druk van de 'Protocollen van de wijzen van Zion' Wikipedia publiek domein

wereld zijn zeer kosmopolitisch. De Joods-Egyptische filmvedette Leila Mourad wordt binnen de Arabische cultuur vereerd en talrijke Joodse musici worden van Bagdad tot Caïro gezien als culturele helden.

Ook in Algerije leveren Joodse musici een grote culturele bijdrage en de relatie tussen Joden en moslims is zestig jaar na het decreet Crémieux duidelijk meer ontspannen. De situatie van de Joden is dan wel verbeterd, deze van de 'inheemse' moslims is verslechterd. In Constantine laat een deel van moslimpopulatie zich verleiden door het antisemitisch discours van de Franse burgemeester Emile Morinaud. De anti-Joodse campagnes vermenigvuldigen zich en het klimaat wordt ondragelijk. Na een incident tussen een Franse soldaat en enkele moslims op 5 augustus 1934 volgt een slachting onder de Joodse inwoners, die vrouwen noch kinderen spaart, en de Franse ordediensten laten begaan. De pogrom van Constantine zorgt ervoor dat de Joden zich niet meer manifesteren als Jood in de publieke ruimte, bijvoorbeeld door hun kledij aan te passen, waardoor de verfransing verder toeneemt. Ze kunnen niet langer leven in het niemandsland tussen koloniale en 'inheemse' en hun lot wordt goedschiks kwaadschiks met Frankrijk verbonden.

Een nieuw antisemitisch gevaar in Europa

Vanaf 1933 wordt het kwaad in Duitsland geschreven. Met Adolf Hitler als kanselier komt het antisemitisme aan de macht en is voor de Joden Europa weer synoniem van doodsgevaar. De vervolgingsangst zorgt voor een nieuwe emigratiegolf naar Palestina, met recordcijfers tot 20.000 personen per jaar. De creatie van een nieuw type Joodse man in Palestina, die meester is van zijn lot, zorgt voor fascinatie in Europa. Als met de toenemende bouw van Joodse nederzettingen duidelijk wordt dat de Joden in Palestina een meerderheid vormen, breekt een Palestijnse revolutie uit die drie jaar duurt.

De Arabieren in Palestina hebben nu twee tegenstanders van formaat: de zionisten en de Britten. De Moefti al-Hoesseini van Jeruzalem en andere leiders van de revolutie beslissen om eerst af te rekenen met de Britten, die hun sterkste tegenstanders zijn. De Arabieren lukken erin een deel van Palestina te veroveren, maar de Britten vertrouwen de zorg voor hun kolonie toe aan de Joodse milities en slaan ondertussen de revolutie neer. Honderden Arabieren worden opgehangen en de oude stad Jaffa en de rebellendorpen worden vernield.

De Arabieren in Palestina zullen dit niet meer te boven komen. Moefti al-Hoesseini vlucht en de hele Palestijnse politieke leiding verdwijnt. De Arabische bevolking ondergaat de hevige en bloedige Britse represailles, terwijl de Joodse bevolking zich economisch versterkt. De Arabieren zijn militair verslagen en de gevolgen zijn catastrofaal. Niettemin aanvaarden de Britten een deel van hun eisen en zeggen ze toe een einde te zullen stellen aan de Joodse immigratie.

De revolutie breidt uit naar de buurlanden en in Egypte organiseert de jonge Moslimbroederschap grote manifestaties waar de anti-Joodse boodschappen zich vermenigvuldigen. De broederschap had vanaf zijn oprichting de strijd tegen zionisme en Judaïsme uitgeroepen. Het antisemitisme in islamitisch midden neemt toe en de Egyptische Joden worden gezien als vertegenwoordigers van de Joden in Palestina.

Tweede Wereldoorlog als uur van de keuze

Als in Europa de Tweede Wereldoorlog uitbreekt, staan de Arabische nationalistenvoor een historische keuze. Het nazisme maakt hen het hof in het Midden-Oosten en in de Maghreb en stelt zich voor als hun bevrijder van de Joodse en Britse onderdrukking. Het nazisme speelt meerdere kaarten, maar nooit is er een uitgesproken pro-nazi positie gekozen. Wel kozen geïsoleerde enkelingen voor Nazi-Duitsland, waaronder Moefti al-Hoesseini van Jeruzalem. Na zijn vlucht uit Palestina in 1939 duikt hij op 1 april 1941 op in Bagdad naast pro-nazi Iraakse officieren die de pro-Britse regent Abdul Illah omverwerpen. Twee maanden later valt het Britse leger Bagdad binnen en worden de putschisten verdreven. De Joden in de stad zijn op 1 en 2 juni 1941 slachtoffer van de 'Farhoud' massamoord. Ze stonden reeds onder zware druk toen pro-nazi nationalistende macht grepen, maar tijdens deze pogrom nemen verslagen Iraakse soldaten, nazi-jongeren en plunderende stammen wraak op de Joden.

De Moefti vlucht daarop naar Italië en Duitsland, waar zijn groot prestige in de Arabische wereld een troef is voor beide regimes. Hij probeert, zonder veel succes, moslimsoldaten te rekruteren voor de As-mogendheden. Hij wordt drie keer ontvangen door Hitler en doet aanbevelingen om een einde te maken aan de Joodse immigratie in Palestina. In latere schriftelijke tussenkomsten dringt hij er op aan om de Joden naar de concentratiekampen in Polen te sturen. Ook in zijn contacten met Himmler stelt hij de *Endlösung* positief voor.

Ondertussen voert Maarschalk Pétain een politiek van collaboratie in bezet Frankrijk. Vanaf 1940 tekent hij een aantal anti-Joodse wetten en vraagt hij aan de toenmalige sultan en de latere koning Mohammed V van Marokko om ze ook toe te passen. Deze weigert, op aandringen van Joodse voorstanders, met het argument dat het Dhimmi-statuut hem verplicht de Joden te beschermen. In Algerije heeft Pétain de vrije hand om het Franse staatsburgerschap aan de Joden te ontnemen, die zo in een fysisch, politiek en juridisch onleefbaar vacuüm terechtkomen. De moslims zijn daarvan machteloze getuigen.

Als in mei 1945 Nazi-Duitsland capituleert, komt de gruwel van de dodenkampen aan het licht en ook ditmaal bereiken de schokgolven het Midden-Oosten. Van Bagdad en Caïro tot Algiers en Rabat blijft de joods-muzelmaanse verwevenheid groot, maar toch zullen de beide culturen verder uit elkaar gaan. □

In volgend nummer: 'Oorlog van herinneringen' (1945 – heden)

Een federale grondwet voor Europa

Waarom en hoe?

Digitale avondconferentie
door Kolonel Militair Administrateur bd Jean Marsia

Ben Engelen, secretaris

Op 25 februari 2021 hebben we onze eerste digitale avondconferentie voor leden georganiseerd. De inspanningen om dit voor ons nieuwe medium onder de knie te krijgen hebben geloond, want op vlak van techniek en regie is de avond vlot verlopen. Met een voortreffelijke uiteenzetting over de uitdagingen waarvoor de Europese Unie staat inzake veiligheid en defensie, zorgde spreker Jean Marsia voor een geslaagde eerste digitale activiteit.

De spreker

Jean Marsia is kolonel Militair Administrateur buiten dienst. Hij studeerde in 1975 af aan de Koninklijke Militaire School in Sociale en Militaire Wetenschappen en in 1984 aan het Cooremans Instituut in Administratieve Wetenschappen. In 1988 behaalde hij het brevet van Militair Administrateur.

Met zijn proefschrift *"Van een Koninklijke Militaire School in België naar een Europees Defensie Instituut. De sleutel tot een Europese Defensie?"* doceerde hij in 2015 in de Politieke Wetenschappen aan de Universiteit Libre de Bruxelles en in de Sociale en Militaire Wetenschappen aan de Koninklijke Militaire School.

Als officier diende hij o.a. in het Korps van de Logistiek, in de Tactische Kernartillerie in Duitsland, in de Generale Staf en in de Koninklijke Militaire School, waar hij als Directeur Academisch Onderwijs het onderwijs afstemde op de Europese Ruimte voor Hoger Onderwijs en Onderzoek, het Europees veiligheids- en defensiebeleid en het Erasmusprogramma. Hij was tevens docent in de vakken economie en overheidsfinanciën. Zijn expertise met betrekking tot overheidsopdrachten bracht hem als adviseur en attaché in verschillende ministeriële kabinetten.

Sinds 2015 is hij stichtend voorzitter van de Europese Vereniging voor Defensie IVZW (S&ED). Die heeft tot doel Europese burgers die zich inzetten om het Politiek Europa en het Europa van de Defensie nieuw leven in te blazen, bijeen te brengen.

De Voordracht

Aan het begin van zijn uiteenzetting wees Jean ons erop dat de begrippen "Constitutie" en "Grondwet" niet, zoals men vaak denkt, dezelfde lading dekken. De grondwet moet een beknopte tekst zijn die aan de basis ligt van een soort "sociaal contract" in de geest van Jean-Jacques Rousseau. De constitutie is een tweede wetgevende tekst die alle details in verband met de wetgevende, de uitvoerende en de rechterlijke macht vastlegt. Als voorbeeld vermeldt hij Duitsland tijdens

het "Tweede Rijk" dat een "Konstitution" had en daarnaast een meer gedetailleerde "Grundgesetz".

Het doel van de spreker en van de Europese Vereniging voor Defensie is de creatie van een echte Europese Constitutie, want Europa staat voor enkele grote uitdagingen, zowel op **operationeel** als **industriële** vlak.

De operationele uitdagingen

Wanneer Europa wordt geconfronteerd met politieke leiders zoals Vladimir Poetin, Recep Tayyip Erdoğan en Xi Jinping speelt het absoluut geen rol van betekenis. Bewijs hiervan is de vernedering van Josep Borell, Hoge Vertegenwoordiger van de Europese Unie voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid, tijdens zijn recent bezoek aan Rusland.

Men zou nog kunnen denken dat Europa beschermd wordt door de NAVO, maar het Bondgenootschap zou geen weerstand meer kunnen bieden aan Rusland en zelfs niet aan Turkije. Het erkende zelf in 2018 dat het zijn luchtsuperioriteit verloren heeft.

Ook al heeft Europa sinds het verdrag van Maastricht verschillende instellingen van de WEU overgenomen en een defensiepolitiek ontwikkeld, heeft het geen enkele militaire capaciteit en beperkt de Europese strategie zich slechts tot een intentieverklaring. De Europese politieke leiders zijn niet in staat om te bepalen welke militaire middelen nodig zijn om te weerstaan aan de dertig bedreigingen die zij op aandringen van Federica Mogherini gedefinieerd hebben.

Ook de Europese lidstaten afzonderlijk zijn niet in staat ons te beschermen. Frankrijk, het land met het sterkste leger, heeft zoveel buitenlandse taken op zich genomen dat het niet bekwaam is een Russische aanval tegen te houden. Het Duitse leger heeft volgens Jean-Claude Juncker een luchtmacht waarvan slechts een derde functioneert. Amper de helft van de helikopters vliegt en tanks zijn niet operationeel.

In 2019 besteedde Europa (in zijn totaliteit) jaarlijks ongeveer 356 miljard \$ aan defensie. Dit bedrag is sedert 2014 met 2 à 3 % gestegen, nadat presidenten Obama en Trump aandrongen op een verhoging van het defensiebudget van de Europese landen.

De VS besteden jaarlijks ongeveer het dubbele aan defensie: 750 miljard \$. Hieruit zou men kunnen besluiten dat Europa ook de helft aan militaire middelen zou moeten hebben. Niets is minder waar. Amerika beschikt bijvoorbeeld over 12 vliegdekschepen van 100.000 ton met elk een 100-tal vliegtuigen aan boord. Europa daarentegen kan slechts beschikken over één vliegdekschip van 40.000 ton: het Franse Charles de Gaulle. Andere landen zoals Spanje, Groot-Brittannië en Italië hebben kleinere schepen, vergelijkbaar met deze van de US Marines die een beperkte actieradius hebben.

Waarom kan Europa met zijn globaal defensiebudget zó weinig verwezenlijken? Omdat de VS reeds sedert 1787 politiek en militair een eenheid van commando hebben, moet Europa rekening houden met (in 2019) 28 beslissers.

Eén van de gevolgen hiervan is de verscheidenheid in wapensystemen. Waar de VS 27 verschillende wapensystemen hebben, heeft Europa er 154. Dit kost enorm veel geld, want elk systeem vraagt investeringen, o.a. in het ontwikkelen van voorafgaande studies, het opstellen van rapporten, het bouwen van de industriële “pre-series” en de definitieve productie. Omdat de bestelde hoeveelheden klein zijn is grote serieproductie niet mogelijk.

Dit is nefast voor de industrie. Door deze versnippering kan men

onmogelijk evenveel winst maken als de VS en kan men bijgevolg ook minder investeren. Zodoende kon Europa, in tegenstelling tot de VS, wat bijvoorbeeld de ontwikkeling van gevechtsvliegtuigen betreft, geen vliegtuig van de vijfde generatie bouwen.

Hopelijk zal Europa toch beslissen om alsnog een vliegtuig van de zesde generatie te ontwikkelen. Hier heerst echter ook geen eensgezindheid. Groot-Brittannië en Italië ontwikkelen de Tempest en Duitsland, Frankrijk en Spanje ontwikkelen de SCAF met nu al grote meningsverschillen tussen de deelnemende lidstaten.

Er moet dus iets gevonden worden om uit deze inefficiëntie te geraken.

De industriële uitdagingen

Reeds in de jaren 50 verklaarde Generaal Eisenhower “*A single defence staff and MoD should express the needs for re-equipment of the United States of Europe armies, included those of the United States of Europe member states.*”

Het is niet realistisch om de lidstaten te vragen hun strijdkrachten af te schaffen. In de VS is dit ook niet gebeurd. Elke staat heeft nog een National Guard, overblijfsel van de vroegere militias van de individuele staten die territoriaal kan ingezet worden maar ook federaal.

Naar analogie hiermee zouden de Verenigde Staten van Europa de leemtes van de huidige Europese defensie moeten opvullen. Er is immers een gebrek aan o.a. telecomsatellieten, observatiesatellieten en strategische vervoermiddelen.

Met een BBP dat zo groot is als dat van de VS slaagt Europa er evenwel niet in om de actuele pandemie te beheersen, haar grenzen te beveiligen en een degelijke defensie te hebben. Er moet overgegaan worden tot een andere politiek en de doelstellingen van de strategie van Lissabon in 2000 moeten geactualiseerd worden.

Europa is op dit ogenblik voorbijgestreefd door China en moet absoluut herindustrialiseren omdat een loutere diensteneconomie niet leefbaar is en de diensten niet echt duurzaam zijn zonder industrie.

Lessen uit het verleden

Drie keer heeft Europa een poging ondernomen om een grondwettelijk verdrag op te stellen en drie keer werd dit door de bevolking verworpen.

In 1849 sprak Victor Hugo voor het eerst van de Verenigde Staten van Europa. In 1923 publiceerde Richard van Coudenhove-Kalergi een boek waarin hij pleitte voor de Verenigde Staten van Europa en in 1938 en in 1946 pleitte Winston Churchill voor de eenmaking van Europa. Dit alles heeft nergens toe geleid.

Churchill is later zelfs het spoor van de Europese eenmaking niet meer gevolgd en tijdens het congres van Den Haag in 1948 verwaterde het idee van de eenmaking van Europa totaal en is er niets deftigs ontstaan.

Deze mislukking is alleen te wijten aan de Europeanen. De eerste opperbevelhebber van de NAVO, Generaal Eisenhower bracht in 1951 reeds het idee van de eenmaking van Europa ter sprake, niet alleen voor de veiligheid van Europa maar ook voor een goede werking van

de NAVO en een betere operationaliteit van de Europese strijdkrachten. Het was zijn doel een Europa zonder grenzen te creëren om bij een eventuele Russische aanval de Europese eenheden gemakkelijker te laten bewegen binnen Europa, iets dat zelfs nu nog niet mogelijk is voor militaire eenheden. Waar burgers vrij kunnen reizen binnen Europa dankzij het Schengenakkoord, geldt dat niet voor militairen.

In 1953 verzette Charles de Gaulle zich tegen een Europese Defensie Gemeenschap omdat hij eerst een politieke eenheid eiste die in staat zou zijn een Europees veiligheidsbeleid te definiëren, want dit was een noodzakelijke voorwaarde voor een Europees leger.

De Verenigde Staten van Europa? Essentieel en mogelijk!

Om een gemeenschappelijke strategie te hebben is het noodzakelijk dat Europa een gemeenschappelijk begrip van de wereld met een eenheid van bevelvoering ontwikkelt en dus een federale staat wordt.

Wie zal hier de aanzet geven? De Benelux? De Baltische staten? Voorlopig zijn er nog te veel verschillen en onenigheden binnen deze landen om dit te kunnen realiseren. Een mogelijk UTOPIA? Als het post-Brexit Verenigd Koninkrijk zou ontploffen, kunnen de overgebleven brokken Schotland, Wales en Ulster zich eventueel verenigen met de Ierse Republiek en een soort van Unie van de Keltische Staten vormen of een eerste stap zetten naar de Verenigde Staten van Europa.

Een eengemaakt Europa vraagt ook dat er binnen deze "Verenigde Staten van Europa" geen binnengrenzen meer zijn. De afschaffing hiervan startte met de Benelux-landen en breidde zich later uit met Frankrijk en Duitsland die zich ondertussen hadden aangesloten. Het verdrag van Schengen heeft dit akkoord bekrachtigd en deze unie is uiteindelijk uitgebreid tot 22 staten.

Als de binnengrenzen afgeschaft zijn, betekent dit wel dat de buitengrenzen moeten gevrijwaard blijven. Door de Benelux werd indertijd beslist dat elk land verantwoordelijk is voor zijn buitengrenzen. Dit kan voor landen als België, Nederland en Luxemburg, maar is onmogelijk voor landen met een kilometerslange kust zoals Italië en Griekenland. De Europese buitengrenzen kunnen alleen maar beschermd worden door een globale Europese aanpak en met een Europese vloot en Europese middelen waarmee men in staat moet zijn om de stroom migranten en vluchtelingen te beheersen.

Dit vergt eens te meer een eengemaakte Europese staat.

De constitutie van de Verenigde Staten van Europa

Het opstellen van een constitutie moet de eerste stap zijn in de oprichting van een Europese staat. Er is, zoals reeds gezegd, een groot verschil tussen een constitutie en een grondwet.

Er zijn twee luiken en het eerste is een sociaal contract dat de grote waarden of principes van de samenleving vastlegt. Voor mensen die in dienst staan van de Staat, zoals militairen, politiemannen en anderen die risico's moeten nemen is dit belangrijk. Zij moeten immers weten

waarom zij zich voor het algemeen doel engageren en weten waarop de Staat gebaseerd is. Dit moet in een eerste deel duidelijk gemaakt worden en dit wil zeggen dat men moet bepalen welk type federalisme men wil.

De Europese Vereniging voor Defensie kiest hierbij voor een coöperatief delen van de soevereiniteit tussen het Europese volk, de lidstaten en de regio's. Een principe dat gekopieerd is van Zwitserland en dat in contrast staat met het Duitse principe dat alles gegroepeerd heeft op het niveau van de Bund.

Een tweede pijler waarop de Verenigde Staten van Europa gebaseerd moeten zijn, omvat de Europese waarden, opgenomen in het artikel 2 van het Verdrag van Lissabon en door de 28 lidstaten goedgekeurd.

Naar analogie met het Amerikaans model werd de grondwet kort gehouden en beperkt tot 12 artikelen die door elke burger te begrijpen zijn.

Artikel 1 bevat de doelstellingen van de Verenigde Staten van Europa, de handhaving van de vrede, veiligheid en defensie en de bescherming van de Europeanen, hun belangen en het natuurlijk milieu.

Er is gekozen voor een neutrale en onpartijdige staat die burgers erkent, maar geen gemeenschappen. Zij scheiden de overheid van de filosofische en religieuze opvattingen en verzekeren de vrijheid van eredienst voor gelovigen, de vrijheid om niet te geloven, maar ook de vrijheid om van filosofische overtuiging te veranderen, wat op zich een groot probleem vormt voor islamistische fundamentalisten.

De ontwikkeling van de Europese cultuur, die ontstaan is onder Karel de Grote en die door de Europese Unie niet genoeg ondersteund werd, moet worden verdergezet. Een grote troef, fundamenteel voor de ontwikkeling van de Europese cultuur is het ERASMUS-programma. Maar dit programma is niet conform de Europese verdragen. Het wordt gefinancierd met geld dat bestemd is om jongeren aan een baan te helpen en dat heeft niets met cultuur te maken.

Artikel 2 gaat over de Europese symbolen. Europa heeft met de euro een eigen munt en het heeft een eigen vlag: de 12 sterren op blauwe achtergrond. Het heeft een eigen hymne: de Ode aan de Vreugde, een motto en een feestdag: de dag van Europa op 9 mei. Een staatshoofd, een sociaal contract en vooral een constitutie ontbreken nog.

Artikel 3 handelt over enkele fundamentele principes zoals de verdeling van de soevereiniteit en de manier waarop deze uitgedrukt moet worden. Hiervoor maakt men gebruik van verkiezingen, referenda en stemmingen. De inspiratie voor dit artikel is vierledig. Er werden elementen gekozen uit de Zwitserse, de Duitse en de Amerikaanse traditie en uit de constitutie van de Franse Vijfde Republiek.

Artikel 4 betreft de rechten en de plichten van de burgers. Dit is onontbeerlijk voor een constitutie en de problematiek van het gebruik der talen is fundamenteel.

Artikel 5 gaat over de uitvoerende macht. Zij bestaat uit een president, een minister-president en een regering. In dit artikel wordt geopteerd voor elementen uit het Franse systeem omdat dit het beste is wat betreft een goede politico-militaire commandoketen en een zeer goede parlementaire controle. Dit goede evenwicht werd geconcipeerd door Charles de Gaulle en is tegengesteld aan zowel het Amerikaanse als

het Duitse systeem. In het eerste kan de president optreden zonder tussenkomst van het Huis van Afgevaardigden of de Senaat, in het tweede kan de regering bijna niets doen, omdat het parlement eigenlijk te veel gewicht heeft.

Artikel 6 is klassiek in een federale staat: het gaat om de wetgevende macht. Een gekozen parlement vertegenwoordigt het volk en houdt zich bezig met interne aangelegenheden zoals begroting en economisch en sociaal gedrag. De senaat richt zich op het buitenland en defensie.

Artikel 7 gaat over de rechterlijke macht die vanzelfsprekend onafhankelijk moet zijn en die de principes, die we al zo lang kennen in Europa, moet naleven.

Artikel 8 zegt dat de Internationale betrekkingen moeten overeenstemmen met de waarden van Europa. Europa moet consequent zijn en niet alleen beweren dat het de mensenrechten steunt, maar moet ook in die zin handelen.

Artikel 9 is gewijd aan defensie. Er moet een machtsstructuur ontwikkeld worden die rekening houdt met het feit dat de lidstaten sinds eeuwen bevoegdheden hebben die moeten blijven bestaan. De Verenigde Staten van Europa vormen een aanvulling van hetgeen reeds bestaat.

Artikel 10 betreft de binnenlandse, economische, sociale en ecologische aangelegenheden. Belangrijk zijn de maatregelen die gunstig zijn voor de defensie-industrie, die op zijn beurt onontbeerlijk is voor de cyberveiligheid en de uitrusting van de eigen strijdkrachten.

Artikel 11 behandelt de overheidsfinanciën en de begroting. Het artikel voorziet in een rekenkamer en de regels van dit artikel zijn noodzakelijk. De regels in de vorige artikelen gaan over politiek maar men

moet ook de nodige financiële middelen voorzien om te vermijden dat het niet loopt zoals nu in de Europese Unie. De Commissie is belast met de politiek, maar de lidstaten beslissen over de budgetten.

Artikel 12 is het laatste artikel en betreft de inwerkingtreding van de constitutie en van de basiswet. De constitutie moet beperkt zijn qua omvang en moet moeilijk te veranderen zijn. De basiswet daarentegen moet gedetailleerder en makkelijker te wijzigen zijn.

Besluit

Als men ziet hoe de toestand verslechterd is na de val van de Berlijnse muur heeft Europa dit echt nodig. Het moet soeverein en onafhankelijk zijn en moet een betrouwbare NAVO-partner zijn met een eigen regering, verdedigingsstrategie en militaire middelen om in de wereld een plaats te kunnen bekleden overeenkomstig zijn economische macht en zijn beschaving.

Wij zouden als burgers van Europa onze regeringsleiders ervan moeten overtuigen om het solidariteitsbeginsel toe te passen en alleen problemen aan te pakken die zij weten op te lossen.

De COVID-19 pandemie heeft bewezen dat ze dat niet kunnen en we moeten hopen op een opinieverandering van burgers die gekant zijn tegen de politici die hun onbekwaamheid getoond hebben. Zij moeten zich niet alleen beperken tot de volksgezondheid, maar moeten ook tegen politici hun ongenoegen uiten naar de politiek over het klimaat, de veiligheid en de defensie.

Een aantal sleutelbevoegdheden moeten overgeheveld worden naar de Verenigde Staten van Europa en dat is het streefdoel van de Europese Vereniging voor Defensie. ☐

Deze avondconferentie via ZOOM werd integraal opgenomen. Wie ze wil (her)bekijken kan hiervoor terecht op ons Youtube kanaal 'Mars & Mercurius Brugge/West-Vlaanderen'.

De opname werd geüpload in vier delen en deze vier video's kunnen elk afzonderlijk bekeken worden via hiernavolgende links:

Deel 1: https://youtu.be/ZeS_dohDpBU

Deel 2: <https://youtu.be/0uHpA5h1guY>

Deel 3: <https://youtu.be/pk7g2zyG2js>

Deel 4: <https://youtu.be/mhHKGbtdSfk>

Wie meer wil weten over het onderwerp kan bovendien het boek met voorwoord van André Flahaut "*Een federale constitutie voor de Verenigde Staten van Europa. Waarom en Hoe?*" van Jean Marsia kopen. Het is beschikbaar in het Nederlands, het Frans en het Engels en het is verkrijgbaar via de website van de **Europese Vereniging voor Defensie** en in de boekhandel in Brussel.

Mail: info@seurod.eu – Website www.seurod.eu

Is Amerika nog belangrijk?

Jan De Vos, voorzitter

Soms heerst de indruk dat Amerika het noorden kwijt is sedert de aanslagen in New York op 11 september 2001 en de financieel-economische crisis van 2008. De oorlogen in Irak en Syrië, het blijvend aanwezig racisme en het politiegeweld tonen een beeld van een gehavend en verdeeld land. Ook het beleid van voormalig president Donald Trump bezorgde de Verenigde Staten imagoschade. Is de leidende rol van Amerika uitgespeeld en zal China, Rusland of een ander land opstaan als nieuwe wereldleider? Of zal Amerika onder president Joe Biden weer rechtstaan? Kortom, zijn de Verenigde Staten nog een grootmacht? In een videocollege voor Universiteit van Vlaanderen geeft geopoliticoloog Prof. dr. David Crikemans een antwoord op die vraag.

Wat is een grootmacht?

Een grootmacht is een land dat de internationale spelregels kan beïnvloeden. Zo kan het op harde of zachte manier druk uitoefenen op andere landen of op internationale organisaties, die dan hun beleid moeten aanpassen. Een grootmacht kan dit omdat hij militaire, economische en culturele macht heeft.

Militaire macht

Militaire macht wordt ook wel *hard power* genoemd. De VS bouwden hun militaire macht reeds lang uit, maar werden pas écht militair belangrijk op het einde van de 19de eeuw. Ze bouwden een belangrijke marine uit en de latere combinatie met een luchtmacht zorgde ervoor dat de Amerikaanse slagkracht aanzienlijk toenam. Tijdens de Tweede Wereldoorlog ontwikkelde het land nucleaire wapens en midden vorige eeuw werden de VS het militair sterkste land ter wereld. Ook vandaag staat het land militair-technologisch aan de top en president Trump zette volop in op ruimtetechnologie. De Amerikanen noemen dit *full spectrum dominance*.

China kan bestempeld worden als de grootste rivaal van de VS. Het Chinese Volksleger telt het hoogste aantal manschappen en tegelijk groeit de lucht- en landmacht, maar nog niet tot een niveau dat China toelaat militair een wereldrol te spelen.

USS H.W. Bush, CVN 77

Vliegdekschepen bieden de VS ongeëvenaarde militaire macht.

Foto US Navy, Nicolas Hall

De afgelopen zeventig jaar speelde de NAVO een belangrijke rol op veiligheidsvlak. De VS, Canada en de Europese landen namen de verplichting op om elkaar bij te staan in geval van een vijandige aanval. In ruil voor deze bescherming konden de VS politieke en militaire invloed uitoefenen in Europa. Maar de laatste jaren tonen de VS meer interesse voor Azië dan voor Europa. Niet enkel president Trump, maar ook zijn voorgangers Obama en Bush vonden dat Europa zelf meer moet investeren in zijn defensie. Trump dreigde er zelfs mee om uit de NAVO te stappen, maar wat hij vooral wil, is dat Europa Amerikaanse wapens koopt. Hij voerde tegenover de NAVO dus vooral een businessstrategie. Van hun kant vragen de Europese landen zich af

inhoeverre ze nog kunnen rekenen op de Amerikaanse bescherming. Landen als Frankrijk en Duitsland beseffen dat ze hun veiligheid zelf moeten verzekeren en dat ze dus een eigen Europese defensie moeten uitbouwen, want als het erop aan komt staat Europa er misschien wel alléén voor. Het *America First* beleid van Trump heeft de Europeanen dus wakker geschud.

Macht is moeilijk te meten, maar in termen van defensieuitgaven bestaat een groot Amerikaans overwicht. Het defensiebudget van de VS bedroeg in 2020 maar liefst 738 miljard dollar. De defensieuitgaven van alle Europese landen samen bedragen ongeveer 289 miljard dollar. De schattingen voor China lopen uiteen van 178 tot 260 miljard dollar en de defensieuitgaven van Rusland daalden van 70 miljard enkele jaren geleden tot 50 miljard vandaag.

De VS zijn dus zonder twijfel nog steeds een militaire grootmacht, zowel kwantitatief als kwalitatief. Ze hebben niet enkel de beste maar ook de meeste wapens.

Economische en culturele macht

Buiten militair optreden kan een land ook economische sancties of handelsbeperkingen gebruiken als een vorm van *hard power*. Denk daarbij aan de Amerikaanse sancties tegen Rusland tijdens de oorlog in Oekraïne in 2014.

De VS bezitten met de dollar een ander uniek wapen. Veel internationale betalingen lopen via banken in New York en de VS hebben daarmee een minder zichtbaar maar zeer efficiënt middel in handen om de handel te controleren.

Naast *hard power*, zeg maar de militaire en de economische macht, bestaat er ook *soft power*. Als je een aantrekkelijke cultuur, welvaart en economie bezit, is dit zeer aantrekkelijk voor andere landen. Daarmee kunnen andere landen overtuigd worden, zonder geweld of dwang te gebruiken. *Hard power* is dus gericht op het gebruik van geweld of dwang, terwijl *soft power* steunt op overtuiging.

Maar de vraag is hoe dit kan gemeten worden. Economisch kan naar het bruto binnenlands product of bbp gekeken worden. Ook hier staan de VS nog altijd aan de top, maar China groeit economisch zeer snel. In derig jaar tijd is de Chinese economie bijna vervijfvoudigd en dit stemt tot nadenken. Wetenschappers verwachten dat China de VS in de komende decennia economisch zal inhalen.

Vraag is welke invloed dit heeft op de *soft power*. Trump liep niet zo hoog op met *soft power*. Zijn politiek werd gekenmerkt door de slogan *America First*, die staat voor een protectionistisch beleid waarbij Amerika minder investeert in het buitenland. Tegelijk probeert China met handel en investeringen landen voor zich te winnen. Onder het bewind van Xi Jinping richtte China met de *Asian Infrastructure Investment Bank* of AIIB een tegenhanger voor het westers Internationaal Monetair Fonds en de Wereldbank op. Daarnaast is er nog de nieuwe zijderoute of het *One Belt One Road Initiative*. Dit is een project waarbij China belangrijke investeringen doet in infrastructuur op land en in zee- en luchthavens om zo Azië, Afrika en Europa met China te verbinden. Door nieuwe wegen, routes en energienetwerken aan te leggen, maakt China de handel gemakkelijker en stimuleert het ook de

groeit. Zo kan China het wereldsysteem van binnenuit beïnvloeden.

Zowel China als de VS proberen met een combinatie van protectionisme en investeringen landen aan hun economie te binden. Zo kunnen ze via een zachte weg die landen in een andere richting sturen. De Chinese investeringen in Azië, Afrika en Zuid-Amerika nemen sneller toe dan de Amerikaanse. Dat zorgt ervoor dat China vrienden voor het leven koopt op het moment dat de VS hun protectionistisch *America first* beleid voeren. Op die manier groeit de *soft power* van China zienderogen. Als de VS economisch op zichzelf terugplooiën, verliezen ze dus een deel van hun eigen *soft power*. Tijdens de laatste jaren van de regering-Trump heeft die strijd ook een technologisch kantje gekregen. Landen als China investeren ook in technologieën die de kern uitmaken van de economie van morgen: hernieuwbare energie, 5G-netwerken, kwantumcomputers, 3D-printen, enzovoort. Ook het beheren en controleren van data speelt daarbij een toenemende rol.

Worden de geopolitieke kaarten herschud?

Niet enkel op economisch-technologisch vlak taant de macht van de VS, maar ook op diplomatiek vlak. De afkeer van Trump voor de samenwerking binnen bijvoorbeeld de Verenigde Naties is daar een goed voorbeeld van. De VS hebben de voorbije jaren binnen de VN al steun aan allerlei projecten opgezegd, met als absoluut dieptepunt het opstappen uit de Wereldgezondheidsorganisatie in volle coronapandemie. Op cultureel vlak blijven de VS erg aanwezig, maar het aanvoelen is wel dat hun dominante positie ook daar geleidelijk afbrokkelt.

Er is op dit moment heel wat aan het veranderen op geopolitiek vlak. Amerika is nog steeds een grootmacht, zeker militair. Maar Washington boet geleidelijk aan macht in. Hoe daarmee in de VS zal omgegaan worden, ligt nu in handen van de nieuwe president Joe Biden. □

Het videocollege van Prof dr David Crikemans is te bekijken op Universiteit van Vlaanderen via <http://www.universiteitvanvlaanderen.be/college/is-amerika-nog-belangrijk> Deze transcriptie wordt gepubliceerd met toestemming van de auteur

PROF DR DAVID CRIEKEMANS

David Crikemans (Antwerpen 1974) is een Belgische politicoloog, gespecialiseerd in geopolitieke betrekkingen. Hij behaalde een masterdiploma Internationale Politiek aan de Universiteit Antwerpen in 1996 en in 1997 een European Master of Public Administration aan de KU Leuven. Hij verdedigde in 2005 aan de Universiteit Antwerpen zijn doctoraat over de *'Intellectuele Geschiedenis van de Geopolitiek en haar relatie tot de theorie van de Internationale Betrekkingen'*.

Hij is vandaag hoofddocent Internationale Politiek aan de Universiteit Antwerpen, docent Internationale Politiek en Internationale Veiligheid aan het University College Roosevelt en senior lecturer 'Geopolitics' aan het Geneva Institute of Geopolitical Studies. Sinds 2019 is hij Senior Associate Fellow aan het Egmont Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen in Brussel.

De Luchtcomponent vandaag en morgen

De toekomstvisie van
Generaal-majoor Vlieger Frederik Vansina
voormalig Aircomponent Commander

Foto Defensie

Van 15 januari 2014 tot 17 september van 2020 was Generaal-majoor Vlieger Frederik Vansina Commandant van de Luchtcomponent. Op 15 januari 2020 werd hij daarnaast verkozen tot zeventiende voorzitter van de European Air Group (EAG), een intergouvernementele organisatie die de operationele samenwerking tussen de luchtmachten van de lidstaten coördineert. Met een rijke ervaring kijkt hij naar onze Luchtcomponent voor een “*status quaestionis*” die resoluut toekomstgericht is. Jo Coelmont en Bertrand Hayez hadden hierover een interview met hem, waarvan een verslag verscheen in het *Belgisch Militair Tijdschrift editie december 2020*, dat we hieronder met toestemming van de auteurs voor onze lezers samenvatten.

COVID-19 crisis raakt ook de Luchtcomponent

Het gesprek start niet onverwachts met de impact van de huidige COVID-19 crisis. Generaal Vansina erkent dat Defensie, net als iedereen, verrast werd. De prioriteit was dan ook de menselijke en materiële capaciteiten veilig te stellen. De onderhouds- en trainingsvluchten werden verminderd om tijd te winnen om passende beschermingsmaatregelen voor het personeel te nemen en hen te informeren over de nieuwe omstandigheden waarin moet worden geopereerd. Uiteraard werden essentiële taken zoals *Search and Rescue* SAR1 en luchtruimbewaking QRA2 in de Baltische staten en over de Benelux verder uitgevoerd. Ook het luchttransport bleef verder operationeel, zodat een tiental repatriërvluchten werden uitgevoerd voor enkele honderden Belgische, Europese en niet-Europese burgers die over de hele wereld gestrand waren...

Pas daarna was een geleidelijke terugkeer naar het normale mogelijk, ook al moet nu, zoals overal, geleerd worden “om met het nieuwe abnormale” te leven, door bijvoorbeeld de nieuwe beperkingen structureel te integreren in het dagelijks leven. Zo werden de C-130's

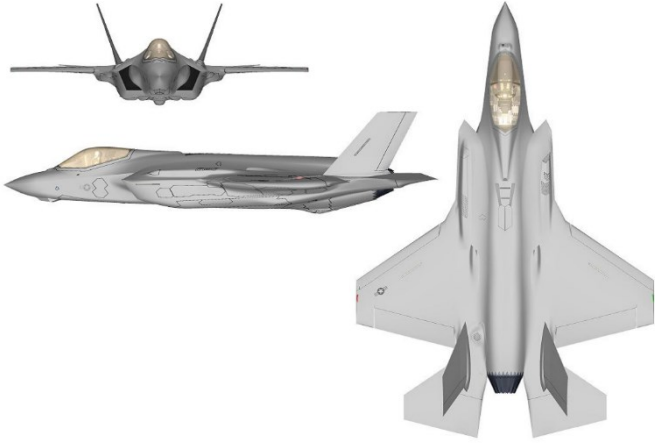
sneller opnieuw in gebruik genomen dan de F-16's, waar technici tijdens het onderhoud moeilijker de veiligheidsafstanden kunnen respecteren. Niettemin worden de missies verder gezet, zij het in een nieuwe omgeving, overschaduwd door de vier T's: *testing, tracking, tracing* en *treating*.

Er kunnen veel lessen getrokken worden uit deze crisisweken. Veel procedures zijn of zullen aangepast worden en het delen van goede praktijken is vruchtbaar geweest, ook tussen de componenten. Praktijken die sinds het einde van de Koude Oorlog in onbruik zijn geraakt, zijn weer op het voorplan gekomen, inclusief de CBRN-expertise. De weinige specialisten op dit gebied staan weer in de schijnwerpers en het is waardevol ze te kunnen raadplegen. Dit leidt tot een belangrijke reflectie: als een knowhow wordt losgelaten, kan het veel geld, tijd en middelen vergen om deze opnieuw te beheersen.

Nieuwe wapensystemen zijn een uitdaging

Het programma F-35 is nu echt van de grond gekomen. De fabrikant heeft reeds 500 van de op termijn voorziene 3.000 vliegtuigen geleverd

en er zijn wereldwijd al 1.000 piloten en 9.000 technici opgeleid. Ook de praktijkervaring wordt ondertussen opgebouwd. Voor België zal de overgang tussen de twee vliegtuigtypes aanvangen in 2023: de F-16's worden vanaf dan en tot 2028 progressief uit gebruik genomen, parallel met de ingebruikname van de F-35's, die vanaf 2025 operationeel zullen zijn in Florennes en vanaf 2027 in Kleine Brogel.

Three-view of F-35A
Wikimedia publiek domein

Dit is een hele uitdaging, zeker voor een bescheiden Luchtmacht. Alles start met de opleiding van het personeel voor het nieuwe materieel en daar ligt de lat zeer hoog. Zeker voor het technisch personeel, dat met de F-35 nog polyvalenter zal moeten zijn. Ook de onderhoudsfilosofie wordt aangepast, want een aantal echelons tussen het organieke onderhoudsniveau in de eenheden en het onderhoud in de industrie zal verdwijnen. Dit is op zich een kleine revolutie. Ook het aanwerven en behouden van technisch personeel is voor Defensie een uitdaging op de arbeidsmarkt. Verder zullen nog andere aspecten zoals bescherming aan belang winnen. De veiligheid van deze geavanceerde wapensystemen is essentieel en dit is nóg een domein waarvoor meer zal moeten gerekruteerd worden. Pas daarna volgen de piloten, die hun F-35 training in 2023 in de Verenigde Staten zullen aanvatten.

Het tweede luik van de transitie heeft betrekking op de infrastructuur. Specifieke gebouwen als hangars, simulatoren en onderhoudshallen moeten klaar zijn om de vliegtuigen en hun piloten al medio 2024 op onze bases te verwelkomen en tegen 2025 hun volledige operationaliteit te bereiken. Daarbij mag niet vergeten worden dat naast de F-35's ook de A400-M en de nieuwe drones specifieke infrastructuur nodig hebben. Werk op meerdere fronten dus. Het is genoegzaam bekend dat bouwen een onderneming op lange termijn is, zeker in het kader van overheidsopdrachten, waar lange procedures en wettelijke beperkingen de bouwtijden verlengen. Er wordt gewacht op een besluit van de regering om een aanvraag tot voorafgaandelijk akkoord voor de aanbestedingsprocedure te kunnen indienen.

Dit is, geresumeerd in twee luiken, de veelheid aan uitdagingen die de Luchtcomponent vastbesloten wil aangaan. Met het nieuwe materieel, en bijzonder dankzij de F-35, blijft de Luchtcomponent het instrument waarmee de regering een beslissende bijdrage kan leveren in het hele spectrum van de luchtcapaciteiten.

Technologisch aan de top blijven

Defensie, en zeker een luchtmacht, is een hoogtechnologische onderneming die permanent aan de top van de technologische evoluties moet staan, onder meer om te zorgen de F-35 zijn technologische voorsprong behoudt. Permanent streven naar technologische voorsprong is dus geen luxe maar een *must*. Dit was al zo tijdens de Koude Oorlog en vandaag is dit relevanter dan ooit. Dit is de les uit de talrijke operaties waaraan België in de afgelopen decennia deelnam op verschillende continenten: wie technologisch niet kan volgen, draagt niet bij tot het welslagen van een operatie, wel integendeel.

België heeft een kleine luchtmacht, die zich dan ook bescheiden opstelt. Niettemin plaatsen buitenlandse *Air Chiefs* de Belgische Luchtmacht inzake competentie in de top 10 in de wereld, verwijzend naar het professioneel optreden en de opgedane ervaring. Eén voorbeeld daarvan: tijdens de operaties in Libië werden delicate nachtelijke zendingen toegewezen aan de Belgische piloten, die bekend waren om hun precisie en hun gepaste terughoudendheid. Terughoudendheid wil zeggen dat je bij twijfel terugkeert mét je wapens. Daar is niets mis mee, integendeel.

Dit vergt vliegtuigen die uitgerust zijn met gepaste wapens die met de hoogste precisie kunnen ingezet worden en die een hoge overlevingskans en veilig terugkeer bieden. Dit kon tot op heden met de F-16, omdat in een "F-16 partnerschap" met de US Airforce en de Europese F-16 gebruikers de hele vloot permanent up-to-date werd gehouden. Zowel om de vliegveiligheid te bestendigen als om het hoofd te bieden aan nieuwe dreigingen. Dit kon een halve eeuw lang, maar nu bieden zich technologische dreigingen van een nieuwe generatie aan. De F-16 raakt dus op het einde van zijn 'operationele' levensduur.

Internationale samenwerking biedt garanties

Met de F-35 is de Luchtcomponent klaar voor de toekomst en wordt de bekende weg verdergezet. Daarbij dient zich een samenwerkingsverband tussen de VS en de Europese F-35 gebruikers aan, analoog aan dit van het F-16 programma. Als de gevechtsvliegtuigen die de US Airforce stationeert op Europese bodem in rekening gebracht worden, is de F-35 in de eerstvolgende jaren een standaard jachtvliegtuig op het continent. Het is niet het enige, maar het aantal toestellen en deelnemende landen - tot op heden zeven Europese landen - is indrukwekkend. Dit biedt alvast een eerste garantie.

Verder is het belangrijk te noteren dat binnen enkele jaren de F-35 in de VS het enige vliegtuig zal zijn voor de tactische *combat forces* van *Airforce*, *Navy* en *Marine Corps*. De *Airforce* zal daarnaast over een beperkt aantal vliegtuigtypen beschikken voor specifieke operaties, zoals strategische bommenwerpers. De politieke ambitie van de VS is duidelijk: overal ter wereld worden gehoord. Daarom zullen ze blijvend de vereiste financiële middelen en het nodige personeel inzetten om de F-35 tot alvast 2070 *state of the art* te houden. Hun technische standaarden liggen zeer hoog, wat een garantie biedt voor de relevantie van de Belgische gevechtsvliegtuigen in de komende vijftig jaar. Tijdens operaties kan de F-35 snel en veilig grote volumes data uitwisselen met andere vliegtuigen, schepen, *special forces* en grondtroepen of met operationele hoofdkwartieren, waardoor het

vliegtuig kan optreden als een *battle manager*. Dat ook deze eigenschap van de F-35 blijvend gegarandeerd wordt, is geruststellend.

Internationale samenwerking altijd haalbaar?

België opteert steeds voor internationale samenwerking voor buitenlandse operaties. Omdat niet alle potentiële partners uitgerust zijn met de F-35, rijst de vraag of dit internationale samenwerking bemoeilijkt.

Samen met internationale partners werd veel ervaring opgebouwd rond samenwerking tijdens operaties en de “*European Participating Air Forces*” organiseren hierover permanent overleg. In de toekomst zullen partners waarmee werd samengewerkt in Joegoslavië, Afghanistan, Libië en het Midden-Oosten opnieuw ontdekt worden. Partners die over identieke F-35's beschikken, want er worden geen varianten op de markt gebracht. Dat is één van de sterke punten van het programma: de kans is groot dat bij deelname aan buitenlandse operaties, België niet het enige land zal zijn dat F-35's inzet. Dit is geruststellend.

Belgische F-16 'Fighting Falcon' (Foto Defensie)

Het doet bovendien niets af aan het belang van verdere samenwerking met partners die andere toestellen inzetten, zoals Frankrijk waarmee vaak gezamenlijke operaties worden uitgevoerd en waarmee meerdere samenwerkingsakkoorden werden afgesloten. Binnen de “*European Air Group*” nemen zeven Europese luchtmachten stappen om de ‘inter-operationele’ inzet van vierde- en vijfdegeneratie gevechtsvliegtuigen te bevorderen. Meer nog: de doelstelling is het op punt stellen van een beveiligde datatransfer die toelaat dat een toestel van de vijfde generatie ook een toestel van de vierde generatie kan aansturen. Dit leidt niet enkel tot complementariteit, maar in bepaalde gevallen ook tot integratie. In specifieke operaties zullen enkel toestellen van de vijfde generatie worden ingezet, maar voor andere operaties zal geopteerd worden voor een welbepaalde mix. In sommige gevallen zullen vliegtuigen van de vierde generatie ook afdoende zijn. Alles wordt bepaald door de aard en de fase van het conflict. Het doel is de operationele output van al de partners te optimaliseren en de samenwerking en solidariteit te bestendigen.

Welk ambitieniveau is nog haalbaar?

Vooreerst is er een kwantitatief aspect. Binnen het NAVO Defensieplanningsproces (NDPP) wordt de situatie in termen van hoeveelheden bekeken en op dit niveau verwacht de NAVO dat België, naast de *Quick*

Response Alert QRA6-missie die zes vliegtuigen vergt, nog een aantal vliegtuigen kan inzetten. Momenteel is de Belgische inzetcapaciteit 10 vliegtuigen, maar de Strategische Visie 2030 heeft een lagere luchtcapaciteit gedefinieerd en met vierendertig F-35's, wordt dit een capaciteit van 6 vliegtuigen. Om terug te keren naar een expeditiecapaciteit die vergelijkbaar is met het huidige niveau, zal een extra aankoopsschijf nodig zijn die de vloot op 45 vliegtuigen brengt en zelfs 48 om onvermijdelijke verliezen op te vangen. Daarbij mag niet vergeten worden dat dit vliegtuig vijftig jaar in dienst zal blijven. Dit zijn de cijfers, maar het antwoord op deze vraag is uiteraard politiek.

Kwantiteit is dan wel een kwaliteit op zich, maar daarnaast is ook het potentieel van een buitengewoon efficiënt vliegtuig als de F-35 enorm. Het aantal piloten zal niet significant afnemen, althans niet in dezelfde verhouding als de vloot, en door het behouden van een voldoende aantal ‘*fight ready*’ piloten blijft het mogelijk om een aanzienlijk aantal prestaties te garanderen.

Anderzijds kan opgeworpen worden dat meer van deze beperkte vloot zal geveerd worden, vooral als een hoog aantal deelnames aan operaties wordt gehandhaafd. Daartegenover staat dat de training aanzienlijk minder effectieve vliegreuen zal opsorpen dankzij een intensief gebruik van simulatoren. Deze keuze is ook en vooral ingegeven door de nood aan discretie rond de *high-tech* uitrustingen aan boord van de F-35, waaraan een gebruik voor trainingsdoeleinden onnodig afbreuk zou doen. En dit draagt uiteraard aanzienlijk bij tot een hogere levensduur van de vliegtuigen. □

EEN BOODSCHAP IN VIER PUNTEN

EÉN – Er wordt de jongeren een mooie werkomgeving aangeboden, met nieuwe gevechtsvliegtuigen, helikopters, transportvliegtuigen, drones en een nieuw luchtverkeerscontrolecentrum dat samenwerkt met een “burgerpartner”. Dit is een stimulerende omgeving voor jongeren die intussen ‘*digital minded*’ zijn. Daarenboven kunnen ze rekenen op de bekende sfeer van een ‘*band of brothers and sisters*’.

TWEE – De Luchtcomponent wil een kleine maar betrouwbare partner zijn, die blijvend figureert in de top 10 van de meest gerespecteerde luchtmachten. Dit bezorgt de regering een performant instrument dat kan ingezet worden waar en wanneer dit nodig geacht wordt.

DRIE – Het welzijn van de medewerkers staat centraal. Dit gaat niet enkel over een beter statuut, maar ook over meer verantwoordelijkheid voor de *base commanders*, een ‘*bottom up*’ deelname van medewerkers bij het uitwerken van nieuwe werkmethodes en een goede werksfeer. En ja, de infrastructuur is her en der ook aan vernieuwing toe, maar daar wordt aan gewerkt.

VIER – Een job bij Defensie biedt stabiliteit, ook in uitzonderlijke omstandigheden, zoals een pandemie. Dan steekt Defensie zelfs een tandje bij. Kortom, de boodschap naar jongeren is: ‘*Join us!*’

Vertaling en bewerking; Jan De Vos, voorzitter

Bron

Belgisch Militair Tijdschrift December 2020 – Uitgave Defensie

Europa werkt aan
de toekomst van zijn
mobiele communicatie

6G

6G-Netwerken

Beeld www.dutchcowboys.nl

Jan De Vos, voorzitter

Terwijl de uitrol van 5G-netwerken voor mobiele communicatie nog ten volle van de grond moet komen, zet Europa reeds in op de volgende generatie netwerken. Het Europees onderzoeksproject Hexa-X moet de komende 2,5 jaar de fundamenteen daarvoor leggen. Een groep van 25 partners uit de Europese bedrijfs- en universitaire wereld zal geleid worden door het Finse Nokia en de financiering komt van het Europese onderzoeksprogramma Horizon.

Ambitieuze doelstellingen

Europa zet nu reeds in op de ontwikkeling van de mobiele technologie van de volgende generatie. Wat dit zal worden weet nog niemand, maar een visietekst met titel *'To connect human, physical, and digital worlds with a fabric of 6G key enablers'* legt de doelstellingen van het Europees onderzoeksproject vast. Het project moet progressief uitgroeien tot concrete *use cases*, mogelijke producten, diensten en scenario's, waarna de technologie en de architectuur zal bepaald worden.

In maart 2019 werd op de eerste *6G-Summit* in de Finse hoofdstad Helsinki beslist om de *latency* of netwerkvertraging verder terug te dringen, zodat toepassingen ten volle de mogelijkheden van *real time communication* kunnen benutten. Ook moet de doorvoersnelheid verder opgedreven worden tot 30 Gbps, wat vergelijkbaar is met de

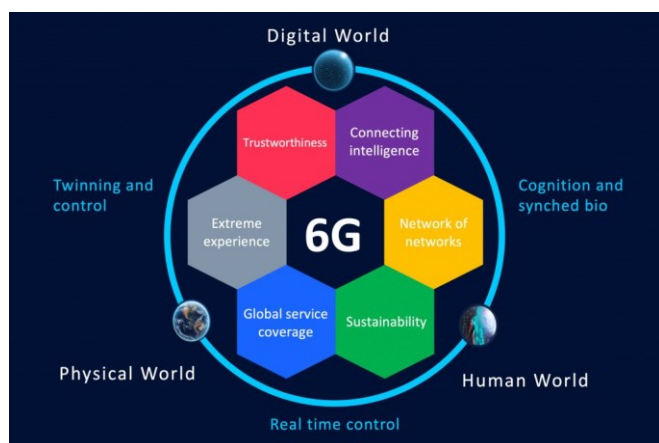
snelheden die nu met glasvezeltechnologie bereikt worden. Verder zal ook de capaciteit van de netwerken verhoogd worden, want naar verwachting zal steeds meer apparatuur gebruik maken van mobiele netwerken. Tenslotte zal ook kunstmatige intelligentie een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van 6G netwerken. Om dit alles te realiseren zullen nieuwe frequentiebanden in het terahertz frequentiegebied, millimetergolven dus, gebruikt worden. De eerste commerciële 6G-toepassingen worden verwacht tegen 2030.

Het Europese onderzoeksproject Hexa-X

Het project wordt geleid door het Finse Nokia. Vijfentwintig partners werken mee aan het project, waaronder het Zweedse Ericsson als *technical manager*, fabrikanten Siemens en Intel, netwerkoperatoren Orange en Telefonica en acht Europese universiteiten, o.a. van Aalto, Oulu, Dresden en Pisa. Het is niet verwonderlijk dat Nokia de leiding over het onderzoek krijgt, want Nokia Bell Labs, de R&D poot van Nokia, was reeds nauw betrokken bij de ontwikkeling van 4G en 5G technologie.

"In een 6G-tijd zullen we toepassingen zien die mensen niet alleen met machines, maar ook met de digitale wereld verbinden. Denk maar aan veilige en privé verbindingen voor bijvoorbeeld preventieve gezondheidszorg. Of aan een 6G-netwerk met een zesde zintuig, dat instinctief begrijpt wat onze bedoeling is, en dat vervolgens onze interacties met de fysieke wereld efficiënter maakt of zelfs anticipeert op onze noden, om ons zo productiever te maken" aldus Peter Vetter, Hoofd Access & Devices Research bij Nokia Bell Labs.

De komende 2,5 jaar zal onderzocht worden welke voordelen 6G moet beogen en welke technologieën daarvoor in aanmerking komen. De

6G-netwerken zullen de menselijke, fysieke en digitale werelden met elkaar verweven. (Beeld www.Hexa-X.eu)

onderzoeksgroep zal diverse deelonderwerpen onder de loep nemen. Er zal bijvoorbeeld onderzocht worden hoe kunstmatige intelligentie de efficiëntie van 6G-netwerken kan verhogen, hoe de klimaatimpact van de gebruikte technologie kan verminderd worden en hoe de kwestie van de privacy en de veiligheid moet aangepakt worden.

In alle geval wordt verwacht dat de behoefte aan ultrasnelle data-verbindingen exponentieel zal stijgen, zodat 6G-technologie mobiele verbindingen moet bieden met *bitrates* van honderden gigabits en zelfs terabits per seconde. Toepassingen als *augmented* en *virtual reality*, alsook *realtime* communicatie met hologrammen komen daardoor binnen bereik.

Gelijkaardig onderzoek buiten Europa

Niet enkel in Europa wordt aan de toekomst gewerkt. In de Verenigde Staten maken Next G Alliance en O-RAN Alliance werk van 6G en ook de Chinese overheid zet zwaar in op nieuwe technologie. Ook daar is nu reeds sprake van het gebruik van superhoge terahertz-frequenties en van koppelingen met het menselijk lichaam en brein.

In Zuid-Korea zet ook Samsung de stap naar 6G, want het bedrijf heeft als één van de grootste producenten van smartphones, die ook de 6G technologie zullen gebruiken, een belangrijke vinger in de pap. In het *white paper* "The next hyperconnected experience for All" ziet Samsung vier megatrends die naar 6G leiden: geconnecteerde machines, gebruik van artificiële intelligentie in draadloze communicatie, open mobile communicatie en een toenemende rol ervan in het maatschappelijk leven.

Evolutie van mobiele telefoons en geconnecteerde machines
Beeld: Samsung Research

Mobiele communicatie zal dus niet enkel mensen met elkaar verbinden maar ook allerlei dingen, waardoor het een belangrijk deel van de maatschappelijke infrastructuur zal worden. Samsung gaat ervan uit dat 6G nog jaren op zich zal laten wachten, maar hoopt toch dat snelheden van meer dan 1 terabit per seconde zullen gehaald worden en dat met 6G-technologie het energieverbruik bij zowel zendmasten als smart-phones lager zal zijn. Ook aan verdere verlaging van de netwerkvertraging wordt grote aandacht besteed.

Het belang van 5G en 6G-netwerken

De 5G-netwerken en locaties worden stilaan zichtbaar in Europa en het is belangrijk nu al te kijken naar hun belang voor de economische toekomst van Europa. Het is duidelijk dat in alle lidstaten een nauwere samenwerking tussen de overheden, het onderwijs en het bedrijfsleven

zal nodig zijn om de positie van Europa wereldwijd veilig te stellen. In dit licht is het belangrijk vroeg te starten met 6G.

Nu de eerste 5G-veilingen achter de rug zijn en de telecomoperatoren hun 5G-netwerken uitrollen, staan we aan het begin van een technologische evolutie, waarin industriële processen vaker en intensiever gebruik zullen maken van mobiele technologie. Mobiele communicatie wordt *mission* en *business critical*: in de fabrieken van de toekomst zal 5G onmisbaar zijn voor de communicatie met de machines op de werkvloer en ook *remote* sensoren, voertuigen en andere verbonden systemen zullen afhankelijk zijn van een goed werkend mobiel communicatienetwerk. Naast de industrie, het transport en de logistiek zullen publieke instellingen, zoals bijvoorbeeld ziekenhuizen, aangewezen zijn op betrouwbare breedbandverbindingen.

De ontwikkeling van de technologie voor de industriële IT staat nog in een beginfase en hier staat Europa voor grote uitdagingen. Amerika en Azië hebben dit goed aangepakt en staan reeds verder op het vlak van innovatie. Een voortrekkersrol bij de ontwikkeling en de introductie van 6G biedt dan ook opportuniteiten om een belangrijke rol te spelen in de industriële IT. Samenwerking binnen de EU en met de VS en Zuid-oost Azië moet een prominente plaats krijgen.

Het zal belangrijk zijn de juiste keuzes te maken en de juiste investeringen te doen. Het spectrum- en antennebeleid zal daarin centraal staan: hoe moet de schaarse ruimte in de ether strategisch verdeeld worden en hoe zullen de uiteenlopende maatschappelijke belangen veilig gesteld worden?

Verder zullen bepaalde kerntechnologieën essentieel zijn voor het succes van de digitale samenleving, zoals kunstmatige intelligentie, intelligente gebruikersinterfaces, het stimuleren en ondersteunen van telewerken, zorg op afstand of telezorg, e-commerce en onderwijs op afstand. De COVID-19 pandemie toont aan dat de digitale infrastructuur moet versterkt worden om de werking van de samenleving veilig te stellen.

Dat in België de migratie naar een mobiele 5G-infrastructuur amper op gang is gekomen, mag dus op zijn minst zorgwekkend genoemd worden

Bronvermelding

Nokia trekt Europees onderzoeksproject 6G, www.datanews.knack.be
EU-project legt basis voor 6G mobiele netwerken, www.agconnect.nl
Hexa-X vision on 6G and Research Challenges, www.hexa-x.eu
Samsung 6G Vision, white paper, www.cdn.codeground.org

Evolutie van de energiemarkten in 2020

Jan De Vos, voorzitter

Energie speelt een essentiële rol in de samenleving. De energiemarkt functioneert daardoor binnen een complex samenspel van politieke, economische, financiële en maatschappelijke krachten. Het voorbije jaar stond wereldwijd in het teken van de COVID-19 pandemie, de economische crisis en onzekerheid en de presidentsverkiezingen in de VS. De aardolie-, elektriciteits- en aardgasprijzen daalden tot een nooit gezien peil en het rommelde op de wisselmarkten. Af en toe was er hoop, maar in Europa overheerste scepticisme. Dit leert het rapport over de evolutie van de energiemarkten in 2020, dat ENGIE op 14 december 2020 publiceerde en dat we hieronder samenvatten.

Het algemeen klimaat werd bepaald door diverse factoren

De COVID-19 gezondheidscrisis bepaalt het ritme op de markten.

De economische crisis en het klimaat van onzekerheid houden de markten in hun greep.

De Amerikaanse presidents-campagne was weinig overtuigend.

De wisselkoersen staan onder druk door onzekerheid op de markten en de oprukkende pandemie.

De Brexit-onderhandelingen beïnvloeden de prijs van de CO₂-certificaten, maar het pond sterling houdt stand.

De aardolieprijzen stegen in het begin van het jaar na de Amerikaanse luchtaanval op Bagdad, maar volgden daarna het ritme van de coronacrisis

Dalende vraag en hoge voorraden drukken de olieprijs.

Door OPEC-akkoord en heropleving van de activiteit stabiliseren de olieprijs in het najaar.

Algemeen klimaat

Al in januari reageerden de markten op de coronacrisis, die vanuit China naar de rest van de wereld uitdeinde. In maart werd Europa zwaar getroffen en de meeste landen vaardigden strikte lockdown-maatregelen uit. Naast de menselijke impact had de pandemie ook ernstige gevolgen voor de markten, niet enkel tijdens de eerste lockdown, maar ook bij de versoepelingen in de zomer en de tweede golf in de herfst. De zoektocht naar een vaccin was het afgelopen jaar mee bepalend voor de markten.

Een klimaat van onzekerheid drukte de economische activiteit en veroorzaakte de zwaarste economische crisis sedert 1931 in de VS en sedert WO II in Europa. Stijgende hoop in juni deed het optimisme op de financiële markten terugkeren en in het najaar trok de economische activiteit weer aan. Vooral in de VS bleven de financiële markten optimistisch door de steunmaatregelen van de Centrale Bank, de hoop op een vaccin, de fiscale stimuli en de groei van de internetgiganten. De opflakking van de coronacrisis in de herfst zorgde echter voor achteruitgang, behalve in China dat nieuwe groei optekende nadat de coronacrisis er was bedwongen.

De campagne van beide Amerikaanse presidents-kandidaten kon niet overtuigen en zoals voorspeld in de peilingen won Joe Biden, hoewel President Trump eerst weigerde zijn nederlaag te erkennen.

De onzekerheid op de markten en de pandemie zorgden ervoor dat de euro terrein won tegenover de dollar. Dit had te maken met het beheer van de gezondheidscrisis, de Amerikaanse presidents-verkiezingen en een algemene verzwakking van de dollar.

De aanslepende Brexit-onderhandelingen hadden gevolgen op de markt voor CO₂-certificaten, maar het pond sterling hield stand, vermoedelijk door het optimisme over het bereiken van een akkoord.

De aardoliemarkt

Het jaar begon met een sterke prijsstijging tot 70 USD per vat na de Amerikaanse luchtaanval op Bagdad, maar al snel volgden de prijzen het ritme van de coronacrisis.

Een lagere vraag zorgde in april voor een historische prijsdaling tot een bodemprijs van 19 USD per vat door de afnemende vraag eerst in China en daarna wereldwijd. Door de economische heropleving in China steeg de prijs naar 40 USD per vat in de tweede jaarhelft.

De opgedreven productie en de hoge voorraden in de VS zorgden voor negatieve prijzen tot -37 USD per vat in april. Dalende vraag en gebrek aan opslagcapaciteit waren de oorzaken hiervan.

De OPEC kwam initieel niet tot een akkoord. Door de geringe vraag wilde Saudi-Arabië de productie verminderen, maar Vladimir Poetin weigerde, zodat de prijzen sterk daalden. Pas in april gaf Rusland toe en vanaf mei stegen de prijzen. Maar dit had ook te maken met de hernemende activiteit. De prijs stabiliseerde rond 40 à 44 USD per vat, maar daalde weer lichtjes in het vierde kwartaal.

De aardgasmarkt

De geringe vraag en ruime voorraden drukten de prijzen, niettegenstaande de licht verstoorde bevoorrading. In Europa konden na de jaarwisseling grote LNG-voorraden aangelegd worden door de gematigde vraag in Azië en de betere prijs in Europa. De aanvoer daalde in het tweede kwartaal als de vraag in China weer aantrok en de bevoorrading vanuit de VS stakte door de coronapandemie en het orkaan-seizoen. Tegen het jaareinde steeg ook de vraag in Zuid-Korea.

Door onderhoudsproblemen en stakingen daalde de aanvoer uit Noorwegen, zodat de

prijzen stegen. De aanvoer uit Rusland bleef wel stabiel, op een korte daling na in juni door geplande onderhoudswerken.

De geringe vraag volgde uit de zachte temperaturen in de winter en hoge voorraadstanden in Europa. De coronalockdown drukte vanaf maart verder de vraag, maar in het derde kwartaal zorgde een herstel van de economische activiteit voor een stijgende vraag naar gas voor de productie van elektriciteit, mede door een lagere beschikbaarheid van de Franse kerncentrales.

In de zomer werd de bouw van de *Nord-stream 2* gaspijpleiding van Rusland naar Duitsland via de Oostzee onder druk van de VS stilgelegd. Vanaf oktober werd bovendien de verdere afwerking bedreigd door een geschil met de Poolse regulator.

De elektriciteitsmarkt

In de loop van het eerste kwartaal bereikten de elektriciteitsprijzen een historisch laag niveau door een dalende vraag ingevolge de coronacrisis en door een vertraging van de economische activiteit. De volatiliteit was vooral te wijten aan de prijsschommelingen voor CO₂-uitstoot binnen het *European Union Emission Trading Scheme* (EU ETS).

Vanaf april steeg de elektriciteitsprijs dan weer door de onstabiele nucleaire productie in Frankrijk en door de prijsschommelingen van de CO₂-certificaten. De lagere nucleaire productie in Frankrijk was het gevolg van vervroegde onderhoudswerken, lage koelwaterstanden door de droogte en het tijdelijk stilleggen van reactoren.

Speculaties rond het economisch herstel na de lockdown deden in de lente de prijs van de CO₂-certificaten stijgen, wat leidde tot een opwaartse druk op de elektriciteitsprijzen. Dit werd nog versterkt door de aanpassing van de emissiedoelstellingen van de Europese Commissie, die de CO₂-uitstoot bijkomend met 15% wil verlagen tegen 2030.

Andere factoren oefenden het hele jaar door een neerwaartse druk uit op de prijzen. Vooreerst was zowel in België als Duitsland voldoende nucleaire productiecapaciteit beschikbaar. Daarnaast was de steenkoolprijs laag door de lagere vraag en de lagere transportkosten die te danken waren aan de lage olieprijs. Tot slot deden speculaties over een economisch herstel eind 2020 en begin 2021 de prijzen van de CO₂-emissies vanaf oktober opnieuw stijgen.

Vooruitzichten voor 2021

Door de veelbelovende resultaten van de eerste coronavaccins heerste einde 2020 optimisme op de financiële markten. Toch blijft bezorgdheid bestaan over de beschikbaarheid van de vaccins, hun doeltreffendheid en de bescherming die ze bieden, alsook over de noodzaak om de coronamaatregelen nog lang aan te houden.

Daarnaast werd verwacht dat de moeizame machtsoverdracht tussen Trump en Biden in de VS een rem zou zetten op het afslaan van een nieuwe corona-golf en op het stimulusprogramma op korte termijn voor de economie. Er wordt verwacht dat het buitenlands beleid meer verzoenend zal worden, maar minder krachtig tegenover China. Minder spanningen met China zijn dan weer gunstig voor de wereldhandel.

In Europa werd een akkoord bereikt over een historisch ondersteuningsplan, maar toch kan de samenhang in de EU op de proef gesteld worden als gevraagd wordt dat de rijke landen inspanningen leveren om hun buurlanden te helpen.

De vraag naar aardolie zal naar verwachting stijgen door de heropstart van het lucht- en wegverkeer en het herstel in de BRICS-landen, maar zal einde 2021 nog niet het peil van 2019 bereiken in de OESO-landen, door de gewijzigde mobiliteit ingevolge het telewerken. Ook de onzekerheid over het aanbod zal groot blijven. De productie in de VS zal dalen door minder investeringen in schalieolie en de productie in Rusland en de OPEC-landen zal afhangen van de nieuwe akkoorden in de OPEC+.

Na de lockdown in 2020 stabiliseerden de aardgasprijzen zich op het relatief hoge niveau van de aardolie- en steenkoolprijzen en er wordt verwacht dat dit zo zal blijven in 2021.

Op de elektriciteitsmarkten blijft de EU ETS koolstofmarkt een belangrijke factor. De onzekerheid over de evolutie van de prijs van CO₂-emissies blijft bestaan omdat tal van kwesties die verbonden zijn met het EU klimaatbeleid nog hangende zijn. Vraag is ook hoe de aardgasprijzen zullen evolueren. Verdere coronamaatregelen kunnen doorwegen op de aardgasprijzen en zo op de elektriciteitsprijzen. Over de nucleaire beschikbaarheid op lange termijn in België zou in 2021 een beslissing vallen. □

Niettegenstaande de licht verstoorde bevoorrading bleven de aardgasprijzen laag, dankzij de geringe vraag en de beschikbare voorraden.

Matige vraag in Azië liet Europa toe de gasvoorraden aan te vullen.

EU beperkt capaciteit van Gazprom op OPAL-pijp

Bouw van de onderzeese Nord-stream 2 gaspijpleiding van Rusland naar Duitsland

Volatiliteit op CO₂-markt deed de elektriciteitsprijzen schommelen

Dalende vraag naar elektriciteit doet de prijzen dalen naar historisch laag niveau.

Prijsschommelingen van de CO₂-emissies leiden tot volatiele elektriciteitsmarkten.

Bronvermelding

'Een update over de energiemarkten in 2020'
door Stéphane Pirotte, Cédric Van Caille
en Jürgen Sanders
e-Book gepubliceerd door ENGIE
op 14 december 2020
in ENGIE - Energie Market News

Geraadpleegd en met toestemming
van ENGIE in eigen bewerking overgenomen

De volledige originele versie downloaden via
<https://news.engie.be/ondernemingen-EMN-ebook2020>

Herstel lijkt bescheiden door te zetten

De sociaaleconomische conjunctuur in West-Vlaanderen

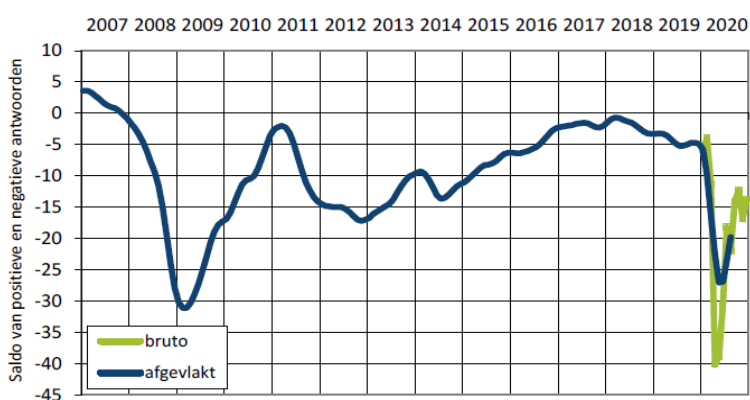
Jan De Vos, voorzitter

Ook in deze editie besteden we aandacht aan de sociaaleconomische toestand in onze provincie. Zoals verwacht, oefende de COVID-19 crisis een verdere negatieve invloed uit op de verschillende socio-economische indicatoren, maar de effecten van de tweede *lockdown* zijn gelukkig minder uitgesproken, zodat het herstel vanaf mei 2020 zich bescheiden kan voortzetten.

Synthetisch conjunctuurbeeld

Het COVID-19 virus had naast de gezondheids crisis ook negatieve gevolgen voor onze economie. De eerste *lockdown* woog zwaar op de economische prestaties en de beperkingen voor de consumenten versterkten dit effect alleen maar.

Dit weerspiegelde zich in een sterke daling van de brutowaarden van de **synthetische conjunctuurcurve** in maart-april 2020 (figuur 1 - groene lijn), waarna zich van mei tot december 2020 een duidelijk herstel aftekende, op een lichte daling in augustus en november na. De tweede *lockdown* vanaf einde oktober zette een rem op dit herstel, maar de curve lijkt zich in december 2020 reeds te herstellen. De **afgevlakte curve** (figuur 1 - blauwe lijn) bereikte in mei 2020 een dieptepunt en vertoont sindsdien een stijgende trend.

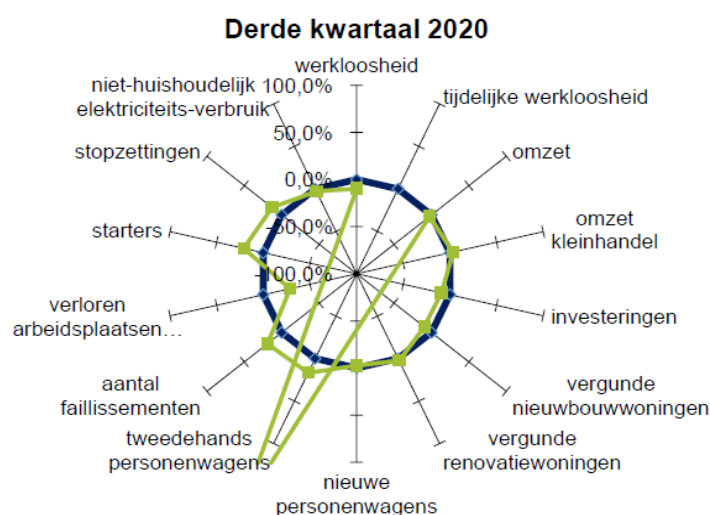
Figuur 1 : synthetische conjunctuurcurve voor West-Vlaanderen

Bron: NBB, verwerking POM W-VL

Evolutie sociaaleconomische indicatoren

In het laatste kwartaal van 2020 evolueerden alle arbeidsmarkt-indicatoren, met uitzondering van de min 25-jarige niet-werkende werkzoekenden, negatief in onze provincie. Bij de indicatoren van het consumenten- en producentenvertrouwen zijn zowel positieve als negatieve trends te noteren, al dan niet gerelateerd aan de maatregelen die werden genomen om de gevolgen van COVID-19 in te dijken. In het hele Vlaamse Gewest is een gelijkaardig beeld te zien.

Onderstaand radardiagram geeft voor West-Vlaanderen de evolutie weer van de voornaamste indicatoren in het derde kwartaal 2020 ten opzichte van het derde kwartaal 2019. Omstandige uitleg over dit diagram is te vinden in M&M Contact december 2020.

Figuur 2 : Radardiagram voor het derde kwartaal 2020

Bron: VDAB, RVA, FOD Economie en Febiac. Verwerking POM W-VL

De invloed van COVID-19 is ook in het **derde kwartaal 2020** duidelijk waar te nemen. De indicatoren werkloosheid, tijdelijke werkloosheid, omzet, investeringen, vergunde nieuwbouwwoningen, inschrijvingen van nieuwe personenwagens, verloren arbeidsplaatsen door faillissementen en niet-huishoudelijk elektriciteitsverbruik evolueerden negatief op jaarbasis. Voor de zes indicatoren die positief evolueerden, moet de verklaring ook in de COVID-19-crisis gezocht worden. Deze positieve resultaten zijn immers toe te schrijven aan overheidsmaatregelen zoals het moratorium op faillissementen en een vertraging van de stopzettingen door steunmaatregelen, naast de inhaalbeweging van starters na de *lockdown* in het tweede kwartaal van 2020 en het effect van de uitgestelde aankopen van de gezinnen op de omzet van de detailhandel. □

Bron: conjunctuurnota januari 2021 van POM West-Vlaanderen

<http://www.pomwvl.be/conjunctuurnota>

GROEP DEKETELAERE

TOTALE
RENOVATIE

DUURZAME
ENERGIE

MAAT-
MEUBILAIR

WWW.GROEPDEKETELAERE.BE

Duurzaam verbouwen in vertrouwen

U wenst uw woning energievriendelijk te maken?

Wij kijken wat u nodig heeft voor een optimaal energierendement en zorgen vervolgens voor een correcte plaatsing.

- Energieaudit
- Zonnepanelen
- Zonneboilers
- Isolatie
- Warmtepompen
- Micro-WKK
- Opvolging & onderhoud

GROEP DEKETELAERE

Gistelsteenweg 83 • Varsenare • 050 38 84 14 • info@groepdeketelaere.be

Spannende wanden & plafonds

PLAFOTEX

WWW.PLAFOTEX.BE

Spanplafonds en wanden in hoogwaardig textiel

- In één dag
- Zonder overlast
- Aangepaste verlichting
- Randloos
- Akoestische plafonds
- Diverse kleuren
- Foto-wanden en plafonds

Onze toonzaal is open van 13.30u tot 17.00 u van maandag tot vrijdag of op afspraak

PLAFOTEX

Gistelsteenweg 83 • Varsenare • 050 96 12 34 • info@plafotex.be

Vredeskwesties

voor en tijdens de Eerste Wereldoorlog

François Crepain, past voorzitter

DEEL 8/1 – De ‘HALDANE MISSION’

Vermits voor sommigen de oorlog blijkbaar onafwendbaar is en de algemene vredesinitiatieven kennelijk die oorlog niet kunnen tegenhouden, zullen bijzondere acties ‘ad rem’ nu echt pogen de waterslang te richten op de mogelijke brandhaard.

Schakel naar de voorafgaande delen.

De delen 4 en 5 handelden uitvoerig over de vredesinitiatieven. Gestart midden de 19de eeuw met persoonlijke initiatieven, krijgen ze meer gestalte door bijdragen van sterke figuren zoals Bertha von Suttner en Johann von Bloch, en groeien ze uit tot belangrijke vredesbewegingen die de politici en wereldleiders écht wijzen op de catastrofale gevaren van een moderne oorlog voor de gemeenschap. In zover dat ze hen kunnen bewegen tot het organiseren van druk bijgewoonde internationale vredesconferenties. Ook in de opkomende arbeidersorganisaties worden de accenten meer en meer verlegd naar de vredesproblematiek. Maar de geheime duistere krachten die de beleidsmensen, ondanks zoveel waarschuwingen, toch naar de ‘Urkatastrophe des 20^e Jahrhunderts’ zullen leiden, waren het onderwerp van Deel 6.

In deel 7 konden we ook zien hoe door diezelfde machthebbers, parallel met hun al dan niet geveinsde vredesinspanningen, langzaam een net (World War Web) van vredesonvriendelijke verdragen gewoven wordt. Ik heb dit deel afgesloten met de vraag of we nu regelrecht naar de onvermijdelijke oorlog gaan, of zijn er nog pogingen om de vrede alsnog een kans te geven?

De vergelijking van de twee blokken, die gegroeid zijn uit die verdragenpolitiek, met de sferen van Ampère die we ons nog herinneren uit de eerste lessen natuurkunde, toen we in de klas die heftige knetterende vonken zagen overspringen wanneer ze in mekaars spanningsveld kwamen, is zeker bijgebleven. Maar nu terug naar de les geschiedenis om ook bliksemschichten te zien. Inderdaad komen er voor de eerste maal ook ‘vonken’ voor tijdens de Bosnische crisis (1908), waardoor Rusland (Triple Entente) en Oostenrijk (Triple Alliantie) met getrokken messen mekaar ei zo na gingen te lijf gaan. Deze bijna-oorlog kon dankzij diplomatieke onderhandelingen vermeden worden. Een tweede maal springen heftige vonken tussen de Triple Alliantie (Duitsland) en de Triple Entente (Frankrijk) tijdens de Marokko crisis van 1911 (ook wel de Agadircrisis genoemd). Hier ook gaan die hevig geladen sferen wat afstand nemen en kan men een diplomatieke oplossing vinden.

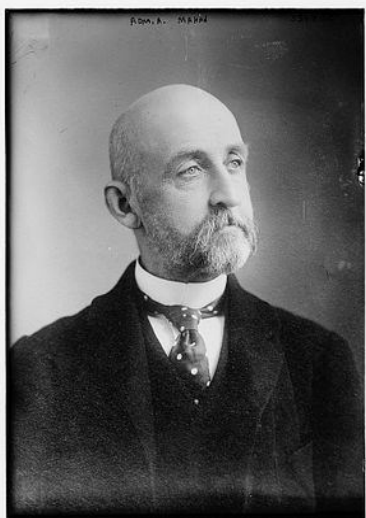
Maar is zulke oplossing wel altijd definitief en geruststellend of is er altijd een van de partijen die zich benadeeld voelt en op zijn honger blijft

zitten? Zo komt Duitsland als een geslagen hond terug van de onderhandelingstafel over Marokko. Het voelt zich bekaaid, vernederd, geïsoleerd en de oplossing betekent in feite voor Duitsland een diplomatieke afgang! Duitsland vreesde reeds een tijdje voor de 'Inkreisung' op het vasteland, maar nu komt ook een 'Auskreisung': haar uitsluiting op het internationale toneel! Men zoekt uiteraard naar de reden voor die zeer ongunstige positie. Admiraal Tirpitz had reeds vroeger geopperd dat de Duitse vloot niet sterk genoeg was om de Britten de schrik op het lijf te jagen in geval van een Europese oorlog en doet nu weer vermoeden dat dit aan de basis lag voor die zwakke positie.

De zeemacht is de sleutel voor wereldmacht!

De zeevaart was altijd al een belangrijke factor in de wereldhandel, zeker tijdens de industriële revolutie, waar wereldwijde invoer van grondstoffen en uitvoer van afgewerkte producten essentieel zijn voor de groei en welvaart van een natie. Wanneer echter deze essentiële economische levensfactor door één natie, die uiteraard in eerste plaats het eigen belang nastreeft, beheerst wordt, is de kracht die ervan uitgaat voor andere naties problematisch. Het vrije goederenverkeer kan immers door haar bemoeilijkt, belemmerd of zelfs compleet stil gelegd worden.

Dit is zeker het geval voor het sterk industrialiserend Duitsland, waarvan de economische groei afhangt van de vele grondstoffen die het moet invoeren. Het volstaat te vermelden dat bijvoorbeeld de levensnoodzakelijke steenkool voor de zware industrie door Britse schepen in Hamburg wordt aangevoerd. Duitsland heeft dus nood aan meer koopvaardij schepen. Maar de handel over zee moet ook gewaarborgd worden door de nodige veiligheid en bescherming van de zeeroutes, de aanvoerlijnen en de schepen met hun lading. Er dienen dus ook een aantal marineschepen in een zekere verhouding tot de koopvaardijvloot aanwezig te zijn op de wereldzeeën. Een belangrijk incident in 1899, waarbij twee Duitse koopvaardij schepen door Britse oorlogsschepen geënterd worden en in de Zuid-Afrikaanse haven van Durban aan de ketting worden gelegd, is daar een sprekend voorbeeld van.

Alfred Taylor Mahan
Congress Library

We lezen in het boek van de Amerikaanse zeestrateg Kapitein ter Zee Alfred T. Mahan: 'Een zeemacht verzekert een land zowel een welvaart in vreedstijd als een overwinning in oorlogstijd. Drie dingen: productie, met de noodzaak om producten uit te wisselen, scheepvaart, waardoor de uitwisseling plaats vindt, en kolonies, die de operaties van de scheepvaart mogelijk maken en vergroten, zullen de sleutels zijn tot een groot deel van de geschiedenis.' En verder besluit hij in wat de 'bijbel' is voor marineofficieren: 'De Zeemacht is de sleutel voor wereldmacht'.⁽¹¹⁹⁾ Een van de 'fans' van dit boek was Schout-bij-nacht Alfred

Tirpitz. Bij hem rijpte het idee van een grote *Heimseeflotte*, bestemd voor de Noordzee en de Baltische Zee en een sterke *Hochseeflotte* met

de bouw van maar liefst 60 slagschepen in een tijdspanne van 20 jaar. Wanneer hij als opper-admiraal in 1897 bevorderd wordt tot Chef van de Rijksmarine, kan hij de keizer van zijn gedroomde plan overtuigen en zal 'sein Werk', zoals het in de *Kaiserliche Marine* werd genoemd, op stapel gezet worden. Tirpitz is een kind van zijn tijd, een sociaal darwinist die de geschiedenis bekijkt als een voortdurende strijd voor het bestaan. Een filosofie die hij in zijn plannen duidelijk laat blijken: een sterke open-zee vloot om het bestaan van Duitsland te verzekeren.

Flottennovelle 1898 (De eerste zeewet) (*)

De grote financiële inspanning die dergelijk scheepsbouwprogramma vergt, werd door de Reichstag aanvaard omdat een *Hochseeflotte* als algemeen noodzakelijk geacht werd om te voorkomen dat Duitsland economisch totaal afhankelijk zou worden van Groot-Brittannië. Die dreigende afhankelijkheid liet zich toenemend voelen van zodra de Duitse economische ontwikkeling de Britse overtrof en Duitsland meer exporteerde naar voorheen puur Britse exportgebieden dan Engeland zelf. Die ontwikkeling kon door Engeland op elk door haar gewenst moment met behulp van de machtige Britse oorlogsvloot worden gesaboteerd en onderbroken. Derhalve achtte men het in Duitse handelskringen logisch over een eigen koopvaardijvloot te beschikken; een reden temeer voor de Duitse overheid om een grote oorlogsvloot te bouwen. Daarbij was ook de *Heimseeflotte* noodzakelijk, omdat de slechte maritieme ligging van Duitsland en haar havens de vrije toegang naar de scheepsroutes in de Atlantische Oceaan bemoeilijkte.

Alle redenen ten spijt, zijn de Duitse politici in de Reichstag bevreesd voor een provocatie of zelfs een confrontatie met Engeland en geven ze in 1900 slechts met mondjesmaat hun akkoord voor de tweede *Flottennovelle*. Later zullen ze daar zelfs de voorwaarde aan toevoegen dat de *Kaiserliche Marine* niet groter mag zijn dan twee derden van de Britse oorlogsvloot. In den beginne wordt in Britse kringen weinig acht geslagen op de Duitse intenties, maar de toevoegingen van 1906 en 1908 aan de oorspronkelijke *Flottennovelle*, die een versneld bouwtempo toelaten en het aantal voorziene nieuwe slagschepen steeds verhogen, doen de wenkbrauwen in Londen fronsen.

Ernstige bezorgdheid binnen de Britse *Royal Navy* zorgt dat de spanning tussen beide naties steeds hoger oploopt. Tijdens de Tweede Haagse Vredesconferentie in 1907, die werd besproken in deel 4 van deze artikelenreeks, komt het probleem van de beperking van de zeevloeten en de toenemende spanningen aan bod. Er werd toen afgesproken dit probleem verder te onderzoeken. Maar verder dan onderzoek en wat gedachtenuitwisselingen op ambassadeursniveau zal het echter niet komen.

(*) *Flottennovellen*: zijn in totaal vijf afzonderlijke maritieme begrotingswetten (1898, 1900, 1906, 1908 en 1912) die deel uitmaken van het grote vlootbouwprogramma dat de *Kaiserliche Marine* in staat moest stellen de concurrentie met de *Royal Navy* aan te kunnen.

Te zwaar beladen, angstig kijkende Duitse adelaar verliest hoogte. Spotprent Simplicissimus 1899

De opeenvolgende hoge budgettaire uitgaven om dergelijke vloot uit te bouwen stuiten op toenemende tegenstand in de Reichstag. Ook binnen het leger, dat zelf verwickeld is in een wapenwedloop met Frankrijk en Rusland is er verzet tegen die budgettaire slokop. Zelfs binnen de marine is er een strekking die gewonnen is voor een andere strategie, gebaseerd op kleinere snelle en wendbare schepen, zoals fregatten of torpedojagers, die een betere bescherming bieden voor de koopvaardij. Ook onderzeeërs, die uiterst gevaarlijk kunnen zijn voor die grote slagschepen, beginnen de nodige aandacht te krijgen.

Risicostrategie van Admiraal Alfred von Tirpitz

De realiteit doet admiraal Tirpitz inzien dat dit grote plan in die vooropgestelde tijdspanne niet haalbaar is. Tenslotte, besluit hij, moet de vloot niet zo groot zijn als die van de Navy, want die is toch niet in

*Admiraal Alfred Tirpitz
Foto Bundesarchiv*

staat om die ganse vloot volledig te concentreren en tegen ons in te zetten. Zelfs als hij daarin zou slagen, zou de vernietiging van onze vloot, de vijand zoveel schade moeten toebrengen dat hij zo verzwakt is dat zijn positie als wereldmacht en als heerser over de zeeën twijfelachtig geworden is. Indien de Duitsers dit stadium kunnen bereiken hebben ze tijd om hun marine langzaam op te bouwen tot wanneer ze sterk genoeg is om Groot-Brittannië aan te kunnen. Het komt er bijgevolg op neer tijd te winnen om de kwetsbare 'fleet in being' op te bouwen. Dus in die 'gevaarzone' wanneer Duitsland nog zwakker is dan Groot-Brittannië

moeten de Duitsers ervoor zorgen dat ze hun rivaal blijven verontrusten. De toenmalige kanselier von Bülow beschreef die toestand op een zeer poëtische manier: 'Met het oog op onze zwakkere marine moeten we heel voorzichtig te werk gaan, net als een rups voordat hij is uitgegroeid tot een vlinder' ⁽¹²⁰⁾

De risicoanalyse die Tirpitz had gemaakt, zou volgens hem de *Kaiserliche Marine* op een verhoopte toekomstige verhouding van 2 op 3 t.o.v. de *Royal Navy* moeten brengen. Professor G. Tetier drukt het zo uit: 'De kern van zijn strategie was de opzet om vanuit een inferieure positie en zonder extra inspanningen toch het initiatief te nemen. Of nog anders gezegd, zonder bijkomende druk moet het mogelijk zijn de tegenstander tot concessies te dwingen.' ⁽¹²¹⁾

Terloops moet opgemerkt worden dat deze risicotheorie ook werd toegepast tussen de twee militaire blokken tijdens de Koude Oorlog.

De oplopende spanningen Naar een Naval Agreement?

In dat aangehaalde boek verwijst Margaret MacMillan⁽¹²⁰⁾ naar de tunnelvisie van Tirpitz 'die kennelijk verwachtte dat de Britten geen oog hadden voor deze zeer duidelijke hint dat de Duitsers hen in het vizier hadden'. Het was inderdaad een tunnelvisie want, zoals reeds vermeld, waren de Britten wel degelijk op hun hoede en vreesden ze voor hun machtspositie, waardoor de spanningen tussen beide naties angstwekkend opliepen.

In Duitsland waren er twee meningen betreffende de oorzaak van die toenemende spanningen. De Keizer en Tirpitz waren van oordeel dat de commerciële en industriële competitie de reden voor het antagonisme was. Het was immers al een tijdje duidelijk dat de verhoudingen tussen Duitsland en Groot-Brittannië, als concurrerende economische en handelsrivalen niet meer vriendschappelijk, maar eerder nuchter zakelijk geworden waren. Maar de Duitse ambassadeur Paul von Metternich in Londen en de Kanselier von Bethmann geloofden eerder dat de groei van de *Kaiserliche Marine* de fundamentele oorzaak was. De Engelsen zouden immers koste wat het kost hun superioriteit op zee willen behouden, want die superioriteit is vitaal voor hun handel en voor het bestaan van het *British Empire* in 't algemeen. Zij beseften echter ook dat het politiek niet haalbaar was de door de Reichstag goedgekeurde Marinewetten zonder meer te doen schrappen. Er moest integendeel naar een *naval agreement* met Duitsland gestreefd worden, waarin Duitsland het bouwritme zou afremmen en Groot-Brittannië als tegenprestatie wat tegemoetkomingen zou doen in de koloniale kwestie en het *Bagdad Railway* project en misschien ook een belofte over een zekere neutraliteit zou afleggen.

Dit idee had vorm gekregen en de Duitse Kanselier von Bethmann startte in augustus 1909 gesprekken met de Britse ambassadeur in Berlijn, Sir Edward Goschen. Deze zullen echter niet verder komen dan wat vrijblijvende gedachtewisselingen. 'In the course of the next two years he took up this idea several times, as well as various minor proposals to mitigate naval rivalry and suspicions, such as a mutual visiting of navy yards and exchange of information by naval attachés' ⁽¹²²⁾

Belangrijk is wel te vermelden dat hier voor de eerste maal het idee

opduikt van een vorm van wat wij nu 'arms control' zouden noemen. Een begrip dat zeker vorm krijgt in de jaren '80 van vorige eeuw, tijdens de Amerikaans-Sovjet wapenbeperkingen. Niets nieuw onder de zon! We komen wel later in dit deel terug op dat begrip.

Initiatief uit onverwachte hoek

Het initiatief voor vrede komt niet noodzakelijk van filosofen, sociaal denkers of politici, maar ook soms van financiers en zakenlui die op een bepaald ogenblik aanvoelen dat troebele tijden, laat staan oorlog, nefaste gevolgen kan hebben voor hun zakendoen.

ningen niet konden afremmen. Dus moest er een andere, meer directe aanpak komen.

Van zijn kant was Ballin zeer goed bevriend met de keizer en Cassel van zijn kant was vriend aan huis bij koning Edward VII. Dus een ideaal bindmiddel om de hoofdpersonages in het verhaal te benaderen en te overhalen voor een gezamenlijk onderonsje rond een kopje thee, met de bedoeling de angstvallig gespannen betrekkingen tussen beide landen te temperen.

We zijn ervan overtuigd dat het van belang is de gang van zaken in detail te volgen om latere standpunten en conclusies te begrijpen.

BALLIN Albert – De 'navalist' bij uitstek.

Zo dacht Albert Ballin dat hij zeker keizer Wilhelm II daartoe zou kunnen bewegen. Albert werd geboren in 1857 als laatste van een gezin met 13 kinderen. Vader Samuel was rond 1830 van Denemarken naar Ham-

Albert Ballin (Wikipedia)

burg verhuisd om er samen met een partner een soort reisbureau 'Morris & Co' op te richten dat zou instaan voor de organisatie van de oversteek van diegenen die een nieuw bestaan in Amerika gingen zoeken. Het kleine reisagentschap Morris & Co, waarvan ondertussen ook zoon Albert medewerker is geworden, wordt een echte vervoermaatschappij door samenwerking met Edward Carr, een reder met een zeker aantal vrachtschepen, af te sluiten. De trans-

Atlantische reis kon aan een zeer democratisch prijsje aangeboden

worden, omdat de vrachtschepen met slechts enkele kleine accommodatieaanpassingen voor de heenreis min of meer als passagiersruimte konden gebruikt worden, maar effectief als cargoschepen de terugreis konden aanvatten. Met die lage tarieven is de Carr & Morris Co een stevige concurrent geworden van de weliswaar grotere in 1848 reeds opgerichte HAPAG. In 1886 wordt tussen beide rederijen een overeenkomst gesloten. De concurrentie houdt op en Albert Ballin wordt directeur van de HAPAG. Hij bouwt de maatschappij uit tot de grootste rederij ter wereld met in 1914 maar liefst 175 schepen, van alle soort en tonnage, waaronder de transatlantiekers de 'Imperator', de 'Vaterland' en de 'Bismarck' grote volwaardige passagiersschepen zijn.

In zijn loopbaan als reder was hij regelmatig in contact geweest met admiraal Tirpitz waarvan hij de mening over een snelle uitbouw van een sterkere *Kaiserliche Marine* deelde. Reeds in september 1899 schrijft hij een brief naar de keizer waarin hij de nadruk legt op die dringende noodwendigheid.

Wat later beweert hij dat achter ieder Duits vaartuig dat zich in het buitenland bevindt *'die Deutsche Schlachtflotte virtuell stehen muss'*. Om die bewering sterk te maken voegt hij eraan toe: *'het aanzien van een sterke Kaiserliche Marine genoeg zou moeten zijn om, zonder verdere krachtmeting, een voorval zoals de onrechtmatige inbeslagname van een Duits handelsvaartuig door Engelse oorlogsschepen, te voorkomen.'* Nog verder schetst hij het belang ervan zowel in het kader van de *Weltpolitik* als van de Duitse economische en bedrijfsbelangen. *'Die Reichsmarine muss sich der Entwicklung der Weltpolitik und unserer Wirtschaftsinteressen anpassen.'*

Keizer op bezoek bij Ballin – Foto Wikipedia

De ommekeer – Ballin neemt het initiatief.

Wanneer een achttal jaren later blijkt dat de fameuze *Weltpolitik* niet het verhoopte succes kent, stuurt Ballin zijn zienswijze enigszins bij. De Duitse buitenlandse politiek heeft zich immers terug op het eigen continent gericht, wat hem tot het besluit doet komen dat er nu genoeg *Kaiserliche Marine* is om de Duitse overzeese belangen te beschermen. Daarbij wordt het voor hem duidelijk dat een verdere door-gedreven Duitse militaire scheepsbouw gepaard gaat met een verslechtering van de Duits-Engelse betrekkingen, met de mogelijke nare gevolgen van dien. Zeker ook voor zijn HAPAG business! In zijn

biografie lezen we: 'Ballin war zu der Überzeugung gelangt, dass das Kaiserreich inzwischen genug Schiffe besitze, um seine Interessen in Übersee schützen zu können'.⁽¹²³⁾

Dus, overtuigd van de nefaste gevolgen van de oplopende spanningen neemt hij, als zeer invloedrijke scheepsmagnaat, in 1908 het initiatief, pakt hij zijn valies en gaat hij zijn goede vriend Sir Ernest Cassel een bezoek brengen in Londen.

Sir Ernest Cassel

Tweede personage op het toneel

Sir Ernest Cassel is een zeer belangrijke Londense bankier en is van Joodse afkomst, gesproken uit de belangrijke Europese Ashkenazi tak, maar heeft zich tot het katholicisme bekeerd op vraag van zijn toekomstige echtgenote. Oorspronkelijk is hij afkomstig van Keulen, waar hij geboren is in 1852, maar hij is zeer jong het kanaal overgestoken om in de financiële wereld een snelle carrière op te bouwen door in de mijnbouw, de grote maritieme/hydraulische infrastructuurwerken en de zware industrie te investeren. Zijn zaken floreren opperbest, hij is goed bevriend met koning Edward VII en wordt in 1902 geadeld en aangesteld als zijn privaat financieel adviseur. Dat

Ernest Cassel, Albert Ballin, Felix Cassel en Max Warburg

Koning Edward VII het peterschap over zijn eerste kleindochter Edwina aanvaardt, toont aan dat de banden zeer hecht waren. Ook Herbert Asquith, de latere eerste minister, en Winston Churchill behoren tot zijn nauwe vriendenkring. Dus op alle gebied een belangrijk personage dat de gespannen Duits - Engelse betrekkingen met zijn vriend Albert Ballin wil bespreken.

Het is dus in juni 1908 dat Ballin naar Londen afreist om er Cassel te ontmoeten met wie hij in contact was gekomen dankzij de bankier en Cassel's goede vriend Max Warburg, een afstammeling van de beroemde vroegere Venetiaanse bankier El Banco. Dit om maar aan te tonen dat die contacten op zeer, maar op zeer hoog invloedrijk financieel niveau plaats vinden. De gesprekken tijdens die eerste ontmoeting gaan vermoedelijk over de zakelijke, handel en financiële problematiek en de negatieve effecten van de verslechtering van de internationale betrekkingen. Na wat overleg is Cassel overtuigd dat het probleem inderdaad een oplossing op politiek niveau vereist en stelt voor dat Engeland en Duitsland hun geschillen zouden moeten wegwerken via bilaterale onderhandelingen. Die toenaderingspogingen zijn ze van plan te starten, maar de fameuze 'Daily Telegraph Affair' (**) van oktober datzelfde jaar (1908) doorkruist helaas dit initiatief, en tast de geloofwaardigheid van de voorgestelde oplossing grondig aan, waarbij het in de vergeethoek belandt.

Een nieuwe poging (1909)

Onlangs alles, en na een jaar van stilte, starten op 10 juli 1909 de gesprekken tussen beide heren weer op. Het initiatief gaat uit van Ballin. Wat logisch is, na de allesbehalve diplomatieke uitlatingen van Wilhelm II. Terwijl Ballin nog op bezoek is bij Cassel in Londen, wordt in Berlijn op 14 juli 1909 Theobald von Bethmann-Hollweg tot Rijkskanselier aangesteld. Deze vredelievende politicus en anglofiel is uiteraard voor het ontspannen van de dreigende sfeer en hoopt tot een 'vlootakkoord' tussen beide landen te komen. Hij heeft echter weinig vertrouwen in de lopende semi-officiële gesprekken tussen de twee zakenlui. Hij verkiest besprekingen langs officiële diplomatieke kanalen en onttrekt hen daarom het initiatief. Beiden betreuren die gang van zaken en reageren zeer ontgoocheld tegen dit gemis aan vertrouwen.

(**) The 'Daily Telegraph' Affair

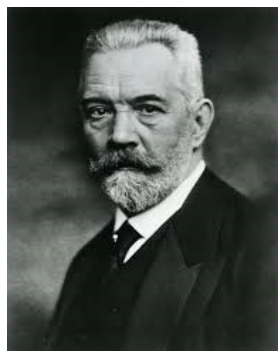
Op 28 oktober 1908, volop tijdens het opbod tussen Engeland en Duitsland en de discussies rond de nieuwe Flottennovelle in de Reichstag, verschijnt in de Daily Telegraph een belasterend interview met de Keizer (de timing is zeer goed gekozen!). In werkelijkheid is het geen interview, maar een samenvatting van herwerkte nota's in het jaar 1907 opgetekend door een Britse officier Edward Montage Stewart-Wortley, na zijn gesprek met de keizer. Voorafgaandelijk werd een ontwerp van het artikel naar de keizer gestuurd, met de vraag het te willen nakijken en zijn akkoord te geven. Blijkbaar heeft de keizer daar weinig belang aangehecht en heeft hij het doorgeschoven naar zijn kanselier von Bülow om het te bekijken. Maar deze heeft geen tijd en stuurt het naar het Ministerie van Buitenlandse Zaken, waar men verzuimt het te bekijken. Het blijft daar liggen! De publicatie van de ongewijzigde tekst is het logisch gevolg van deze nalatigheid.

Het document zit vol provocerende, kwetsende en onbeholpen uitlatingen en opmerkingen van de keizer naar de Engelsen toe.

Hij dacht in die gedachtewisseling met die Britse officier, zijn vriendelijke, vredelievende houding t.o.v. de Engelse bevolking aan te tonen, maar zijn niet geschaafd taalgebruik en ongecontroleerde verklaringen hebben het omgekeerde effect. 'It included wild statements and diplomatically damaging remarks, the most infamous of which was directed at the English'. De Britse historicus Thomas G. Otte noemt het 'An altogether unfortunate affair.'

De enige bedoeling van de publicatie van dit 'interview' was natuurlijk in de eerste plaats de Engelse bevolking, die niet uitgesproken anti-Duits was en zeker niet oorlogszuchtig, meer op te hitsen maar ook het imago van de keizer in zijn eigen 'Heimat', in de Reichstag en met hem het vlootbouwproject in een slecht daglicht te plaatsen. Opzet dat wel degelijk gelukt is. De keizer krijgt veel tegenwind en er gaan zelfs stemmen op om hem doodgewoon als verguisd, gek en ontoerekenbaar af te zetten. Uiteindelijk is het de kanselier die het gelag moet betalen en in juli 1909 ontslag moet nemen.

Er volgt daarop vanaf augustus een informele gedachtewisseling over de vlootproblemen tussen de ambassadeurs van beide landen, die tot in 1910 duren maar tot niets zullen leiden. Een commentaar van een 'liker' daarop, luidt als volgt: *'dat normale diplomatieke kanalen tot niets hebben geleid is omdat politiciers altijd onderhandelen met hun agenda voor ogen!'*

Theobald von Bethmann
kaiserreich.fandom.com

Een nieuwe poging (1912) – gevolg van de Agadircrisis – Belgisch Congo in het vizier

Het is ondertussen duidelijk geworden dat Duitsland op zoek was naar meer kolonies en in de winter van 1911-12 starten de Duitse en Britse diensten van Buitenlandse Zaken, waarschijnlijk ter compensatie van de Agadirvernedering, besprekingen i.v.m. de koloniale kwesties. De Britten zijn welwillend en toegeeflijk in deze problematiek en er worden voorstellen besproken waarbij Belgisch Congo, geheel of gedeeltelijk bij de Duitse koloniale gebieden zou gevoegd worden.^(***)

Als meer indringend gevolg van de Agadircrisis in 1911, waar duidelijk is dat Duitsland internationaal geïsoleerd is en gewoonweg uitgesloten wordt, zoekt Duitsland naar een manier om meer internationaal meer

Duits slagschip 'Hindenburg' - Foto Wikipedia

aanzien te winnen. Het ligt voor de hand dat dit, tot vreugde van Tirpitz, te vinden is in het vlootbouwprogramma. En inderdaad, in de herfst van 1911 wordt door de Keizer, de kanselier Bethmann en admiraal von Tirpitz het vijfde vlootprogramma opgesteld. Dit voorstel van de nieuwe *Flottennovelle* voorziet in de kiellegging van drie nieuwe *dreadnoughts*, die de hoofdmacht zullen uitmaken van een nieuw derde vlooteskader. Ondanks zijn aanwezigheid en zijn toestemming is Bethmann in wezen niet opgetogen met het voorstel, dat een verdere uitrol is van het fameuze 'Tirpitz Plan' en een verslechtering van de gespannen vijandige verhoudingen tussen Duitsland en Groot-Brittannië betekent. *'...the Novelle opened a new dimension in Anglo-German antagonism. The 1912 legislation became a rallying point for British leaders who feared an erosion of London's naval supremacy on which the entire empire depended'*⁽¹²⁴⁾

Het Tirpitz-programma kostte enorm veel geld en slurpte Duitse financiële middelen op die normaal bestemd waren voor andere doeleinden, zoals sociale voorzieningen. Daarbij stond reeds vast dat dit programma nooit zijn einddoel nl. de *Royal Navy* evenaren en zelfs overtreffen, zou halen. Een nuchtere analyse toonde aan dat negotiatie beter was dan confrontatie om het verhitte klimaat tussen Groot-Brittannië en Duitsland af te koelen. Bethmann tracht tijd te winnen door te bekomen dat dit voorstel pas na de verkiezingen van januari 1912 aan de nieuwe Reichstag zal voorgelegd worden.

Ondertussen is ook in de *Kaiserliche Marine* twijfel gerezen over de verdere vlootbouwplannen, temeer daar er een tekort is aan scheepslui en het beschikbare personeel niet opgeleid is voor dienst op de nieuwe slagschepen. Dus in operationele middelen zou men meer gediend zijn met toewijzing van budgettaire middelen aan opleiding en rekrutering.

Nieuw initiatief – Eindelijk Wereldmacht! Belgisch Congo?

Maar vermits het Bethmann niet lukt met rechtstreekse dialoog die *'Kaiserlichemarinefanaten'* te stoppen, zal hij het dan maar met de hulp van tussenpersonen proberen. Daarbij herinnert hij zich nog de poging door Albert Ballin in 1909 ondernomen om beide protagonisten rond de tafel te krijgen, en gaat bij hem aankloppen. Dus is begin 1912 Albert Ballin terug aan zet. Deze keer komt het initiatief van de Duitse kanselier Bethmann-Hollweg.^(****)

^(***) In Duitse kringen had men reeds vroeger geopperd dat het onlogisch was dat kleine naties zoals België en Portugal over zoveel koloniaal gebied in Afrika beschikten! Lag dit ter negotiatie op tafel? Zouden de aanhoudende artikels in de Britse pers over het mogelijk wanbeheer in die gebieden in verband kunnen gebracht worden met dergelijke geopperde opmerkingen? Was het de bedoeling dit stuk Afrika aan een andere natie (Engeland?) toe te kennen, dat misschien betere betrekkingen t.o.v. de inheemse bevolking erop zou nahouden? Congo had veel belangrijke mijnen en lag daarbij ook op de weg van de door Cecil Rhodes gedroomde spoorweg Kaapstad-Kairo. (zie deel 6). Dit zal wel later blijken uit het feit dat tijdens de vredesonderhandelingen van Versailles in 1918-19, Tanganika, een stuk van Duits Oost Afrika, naast Congo, onmiddellijk als mandaatgebied door Groot-Brittannië zal opgeëist worden! Ook de Portugese gebieden werden met begerige ogen bekeken en haalden eigenaardig genoeg ook de pers voor wanbeheer. Portugal zat financieel aan de grond en had reeds met Groot-Brittannië een geheim akkoord in 1898 moeten afsluiten, dat inhield dat laatstgenoemde verder financiële hulp zou verlenen mits afstand van kolonies aan Groot-Brittannië. Ook Duitsland had, zoals men kon vermoeden, reeds vroeger zijn interesse voor Congo en voor Angola laten blijken, als mogelijke aan te hechten buurlanden van zijn kolonies.

^(****) Niet alle historici zijn akkoord met dit verhaal van de loop van de geschiedenis, maar tonen aan dat het initiatief in feite uitging van Grey die Cassel zou ingeschakeld hebben. Wanneer later daarover ondervraagd, ontwijkt Grey de vraag en antwoordt op zijn bekende geheimzinnige manier, 'ik weet het niet meer'. Wat er ook van zij, dit dispuut kunnen we best terzijde laten en ons beperken tot het verdere verloop van dit nieuwe initiatief. Historici hechten wel een zeker belang aan dergelijk detail, om te weten wie zich in feite in het nauw voelde en nood had aan een vergelijk.

De machtige en wat hoogmoedige Ballin voelt zich natuurlijk vereerd en gaat zijn vroegere goede vriend Ernest Cassel inlichten over de op stapel staande nieuwe vlootbouwintenties. Cassel, ingelicht over dit niet prettige Duitse initiatief, gaat op zijn beurt 'even dringend' bij Grey op bezoek. Engeland dat met een liberaal pacifistisch Cabinet prioriteit gelegd heeft op de sociale noden van de Britten en zijn budget in die zin heeft opgemaakt, kan moeilijk de financiële middelen herschikken naar meer maritieme uitgaven. Bijgevolg moet iets op diplomatiek vlak ondernomen worden om dit Duitse voornemen te counteren. Daarom wordt in Londen nu toch gedacht aan een eventueel gesprek met Duitsland en wordt door Edward Grey, Winston Churchill en Lloyd George een memorandum opgesteld, dat de basis voor mogelijke onderhandelingen zou moeten zijn.

Albert Ballin op het hoogtepunt van zijn macht, op de paardenkoersen – 'Ballin' Johannes Gerhardt

Wanneer Bethmann de keizer meldt dat de Britten bereid zijn onderhandelingen aan te gaan, springt deze figuurlijk een gat in de lucht en zegt: *'De Engelsen wijken omdat ze bang zijn van mijn vlootprogramma. Er zal een akkoord komen waarbij, dankzij de aanhechting van de Portugese en de Hollandse kolonies, en ook van Belgisch Congo, we een koloniaal imperium zullen hebben dat zich over Centraal Afrika zal uitstrekken. Er zal ook een wig tussen de Triple Entente-mogendheden gedreven zijn en zodoende zal Duitsland zijn superioriteit over het vasteland bevestigd zien'*.

Tegen de Duitse industrieel Walther Rathenau zegt de keizer, nog steeds zwevende van zijn uiteindelijke droom, die nu in vervulling zal gaan: *'to create a United States of Europe against America....Fives states (including France) could do something'* ⁽¹²⁵⁾

De admiraal Tirpitz, zich de historische uitspraak 'perfidie Albion' herinnerend, vindt deze plotse wending in de Engelse houding wat verdacht en denkt eerder aan *'a perfidious attempt to torpedo my battlefleet plans'*.

Sir Ernest Cassel in Berlijn – naar een uiterst geheime ontmoeting?

Ernest Cassel ziet kans op slagen in dit initiatief en is akkoord om de draad weer op te nemen. Met dit Engelse memorandum onder de arm, reist Cassel naar Berlijn op 29 januari 1912, om samen met Ballin, de keizer en Bethmann ideeën uit te wisselen. De Duitse kanselier staat

Sir Ernest Cassel – Commons wikipedia.org

positief tegenover dit voorstel en geeft een geschreven antwoord voor Grey af. Hij schrijft dat hij vrede kan nemen met de tekst, maar voegt eraan toe dat de nieuwe, voor 1912 voorziene vlootregelingen echter reeds genomen zijn. Hij eindigt met de klassieke slotformule *'het zou de keizer zeer behagen Sir Grey te mogen ontvangen in Berlijn'*. De boodschapper Ernest Cassel, éénmaal terug in Londen, krijgt van Grey het antwoord *'British Government will be prepared at once to pursue negotiations, on the understanding that the point of naval expenditure is open to discussion and that there is a fair prospect of settling it favorably'*, dat hij mag ter kennis brengen van Bethmann. Deze, op zijn beurt antwoordt dat dit aanvaardbaar is, voor zolang Engeland voldoende waarborg biedt voor een vriendelijke houding in zijn algemene politiek tegenover Duitsland, *'sufficient guarantees that British policy will be friendly towards us'*

Zou het hen inderdaad uiteindelijk toch gelukt zijn die beide 'gekroonde' hoofden ertoe te bewegen tot een 'geheime' informele ontmoeting in Berlijn? Na dit blitzbezoek is het tijd om de Britten op de hoogte te brengen van het resultaat van de inhoud van zijn gesprekken in Berlijn. Tijdens een daaropvolgende bijeenkomst met Asquith, Lloyd George, Churchill en Grey wordt besloten een informele ontmoeting met de keizer te regelen. Cassel stuurt op 2 februari een telegram door hem, Winston Churchill, Grey en Haldane opgesteld, naar Ballin met de vraag deze te willen afgeven aan de kanselier. In dit bericht lezen we volgende passage *'inform confidentially that intention is possibly to send 'ministre de la guerre' to Berlin'*. Het is dus niet het gehoopte Engelse gekroonde hoofd maar wel een minister die naar het overleg zal komen. Het is inderdaad de Secretary of War Richard Haldane, een belangrijk Schotse liberaal, die als gezant wordt aangeduid. In februari reist Haldane incognito naar Berlijn om een mogelijke overeenkomst met Duitsland voor te bereiden. Maar waarom kon de minister van Buitenlandse Zaken niet naar Berlijn afreizen en waarom incognito? In de 'Hidden History' lezen we dat Grey zich onttrekt aan de plicht naar Berlijn af te reizen met een *'flimsy (onnozel) excuse'* dat hij *'was required to deal with a miners' strike that was not even within his remit'*. ⁽¹²⁶⁾ Een binnenlands sociaal probleem met mijnwerkers kan mijns inziens moeilijk tot de bevoegdheid van een Minister van Buitenlandse Zaken behoren!

In het boek *'The Origins of the World War'* ⁽¹²⁷⁾ lezen we dat *'Sir Edward Grey was unwilling to accept the cordial invitation to Berlin'*. In zijn memoires schrijft hij dat hij schrik had dat *'the visit might arouse*

suspicion and distrust at Paris'. Maar hoe kon dit in Parijs voor onrust zorgen, vermits de ganse zending toch 'topsecret' was? Die zending moest zo geheim mogelijk gehouden worden en men ging daarin zo ver dat zelfs minister Haldane, die hoge gezant, uitzonderlijk niet in de Britse ambassade logeerde maar wel in het hotel Bristol! Wat een 'commedia dell'arte' of 'commedia maschere', gemaskerde komedie! Tijdens zijn verblijf zal hij immers ook de Franse ambassadeur en zijn Britse collega bezoeken. Is het een geheime opdracht of is het gewoon geheimdoenerij of geheimzinnig gedrag?

Het gevolg is wel dat Haldane in feite de bevoegdheid niet had om te negotiëren, terwijl Grey dat wel zou gekund hebben! We zullen verder zien dat Haldane in werkelijkheid toch heeft genegotieerd, wat hem waarschijnlijk niet in dank zal afgenomen zijn.

Wat waren de mandaten en de speelruimte?

Viscount Lord Richard Burdon Haldane - Wikipedia.org

Was er ruimte om te spelen, of was er gewoon geen ruimte 'at all'?

Wanneer Lord Haldane^(5*) de trein opstapt in Londen zit in zijn valies zijn mandaat, de richtlijnen die hij van de regering meekrijgt. Het gaat om de drie punten agenda, die reeds op 29 januari vastgelegd werden in een memorandum door Edward Grey, Winston Churchill en Lloyd George. Dus hetzelfde document dat reeds een week eerder door boodschapper Cassel in Berlijn bezorgd was. Er was dus geen ruimte voor discussie!

- *'Fundamental. Naval superiority recognized as essential to Great-Brittain. Present German naval program and expenditure not to be increased, but if possible retarded and reduced.* (Britse superioriteit als essentieel erkennen. Het huidige Duitse marineprogramma en dito uitgaven niet opvoeren en indien mogelijk vertragen en beperken.)
- *England sincerely desires not to interfere with German Colonial expansion. To give effect to this, she is prepared forthwith to discuss whatever the German aspirations in that direction may be. England will be glad to know that there is a field or special points where she can help Germany.* (Engeland zal in de Duitse koloniale betrachtingen niet interveniëren en is bereid er over te praten en zelfs te helpen)
- *Proposals for reciprocal assurances debarring either power from joining in aggressive designs or combinations against the other would be welcome.* (Voorstellen voor wederzijdse zekerheden, om te verhinderen dat een van de ondertekenaars zou aansluiten bij agressieve initiatieven of combinaties gericht tegen de andere, zijn welkom. Vrije vertaling)

Wat was dan het doel dat de Duitse delegatie voor ogen had? Duitsland, zoals reeds vroeger vermeld, zoekt naar meer koloniaal gebied, afzetgebieden en een belangrijke positie in de wereldhandel. Het wenst dit te doen door een groots vlootbouwprogramma te realiseren. Dit schrikt Groot-Brittannië af, dat bezorgd is om zijn 'balance of power' uit balans te zien. Het vreest zijn oppermachtige positie over de wereldzeeën te zien teloorgaan. Ook zijn in 1908 ingevoerde 'Two Power Standard' postulaat, waarbij de Britse vloot steeds even sterk zal zijn als de vloeten van de marines van het tweede en derde sterkste land tezamen, komt in het nauw. Wat kan Duitsland daar tegenover aanbieden.

- *Ein in einem Flottenabkommen verankertes Kräfteverhältnis an Kriegsschiffs-Einheiten beider Länder im Verhältnis 4:2 zugunsten Grossbritanniens,* (Een krachtverhouding in eenheden van 4 tot 2 in het voordeel van Groot-Brittannië) und
- *Ein begrenztes Neutralitätsabkommen, nach dem Grossbritannien bei einem 'unprovzierten' Angriff auf Deutschland, neutral bleibt.* (een beperkte neutraliteitsovereenkomst met Groot-Brittannië, waarbij laatstgenoemde neutraal zal blijven wanneer Duitsland met een 'niet-geprovoceerde' aanval zou te maken hebben.)

De opdracht om deze standpunten te verzoenen is zeker niet gemakkelijk, met aan de ene kant het Britse 'Two power' dogma en de Duitse 'risico strategie' aan de andere kant.

De stand van zaken in de vlootwedloop. De negotiatiestrategieën.

Wanneer de totale factuur van de Navy oploopt tot een slordige 40 miljoen pond, waarschuwt First Sea Lord Churchill in 1911 'There is no prospect of avoiding increase in the future....unless the period of acute naval rivalities come to an end.' Hij noemt de naval arms race 'folly, pitiful folly' en voegt eraan toe: dat er moet 'a concerted effort to arrest it or modify it, should surely rank among the first of international obligations'.

Ondanks die oproep van Winston Churchill heeft de Britse gezant Haldane blijkbaar geen strategie om tot een vergelijk te komen, vermits zijn opdracht erin bestaat wat uitleg te geven over het Britse memorandum, waarvan niet moet afgeweken worden, vermits hem klaar en duidelijk wordt op het hart gedrukt niet te negotiëren.

Ook in Duitsland is er oppositie tegen de zware uitgaven van de vlootbouw, maar de Agadircrisis heeft de 'navalisten' weer wind in de zeilen gegeven en een nieuwe *Flottennovelle* is in voorbereiding. Om deze knoop te ontwarren grijpt men terug naar de Duitse strategie die reeds was ingegeven door Tirpitz, in de nasleep van de Agadircrisis in september 1911. 'Tirpitz caught the attention of the Emperor by resurrecting a clever negotiating ploy'.⁽¹²⁸⁾

^(5*) Lord Richard Burton Haldane: Belangrijk Schots liberaal en later ook Labour politieker. Secretary of State for War (1905-1912). Was degene die, als Minister van Oorlog, het Britse leger op moderne leest schoeide en er een performant beroepskorps, British Expeditionary Force (BEF) van 160.000 man, van maakte. Was Lord Chancellor (1912-1915) tot hij in 1915 moest aftreden voor valse vermeende beschuldigingen van Duitse sympathieën. Hij had o.a. het 'nadeel' gestudeerd te hebben aan de universiteit van Göttingen en sprak vloeiend de taal van Goethe.

Die negotiatie truc (*ploy*) bestond uit een samenhangstrategie of anders gezegd een transactie die erop neer kwam het Duits geplande vlootbouwprogramma terug te schroeven tegen een politieke concessie van Groot-Brittannië. Met andere woorden, Duitsland stelt een tweedelige overeenkomst voor. Het zal Groot-Brittannië niet aanvallen en belooft de 3/2 verhouding *Kaiserliche Marine/Royal Navy* te respecteren. Maar boven alles, en dit in lijn met de risico strategie van Tirpitz, hoopt het op een toegeving van Groot-Brittannië die een neutraliteit garandeert in geval van een Europese continentale oorlog.

De verpeste sfeer

Zo zien de vertrekstandpunten er uit. Zoals reeds vermeld zijn de betrekkingen uiterst gespannen. *'Coming to the height of naval antagonism, the Haldane negotiations were the most detailed and serious efforts to achieve an agreement... The negotiating positions were a composition of bureaucratic politics and naval strategy'* ⁽¹²⁹⁾

Winston Churchill en echtgenote Clementine

Om die besprekingen nog wat moeilijker te maken, wordt het begrotingsvoorstel dat in de bouw van drie nieuwe Duitse *dread-noughts* voorziet, de dag voor de aankomst van Haldane aan de Reichstag voorgelegd. En om de sfeer nog stekeliger te maken, doet Churchill er nog een schepje bovenop, door een *inflammatory speech* af te steken in Glasgow op de dag waarop Haldane met zijn valiesje in Berlijn aankomt. In eerder provocerende bewoordingen beweert Churchill dat de Britse vloot een dwingende noodzaak is, terwijl de Duitse slechts een luxe ding is.

Deze explosieve omstandigheden om naar een vredesoplossing te zoeken zijn zeker niet de ideale en zijn op zijn zachts gezegd eerder ongunstig. Historicus Erik Sass besluit *'But his visit to Berlin came to nothing, as Kaiser Wilhelm II – with his usual diplomatic finesse and impeccable timing – had chosen to present an ambitious new naval construction bill to the Reichstag the day before Haldane arrived'* ⁽¹³⁰⁾

Dit is natuurlijk één manier om die 'onhandigheid' te zien. Maar kunnen we het ook niet zien als een 'zet', een dreigement, een schrik-aanjagende voorzet, een imponerend opbod om Haldane in een eerder zwakke positie te dwingen in een soort pokerspel?

We bevinden ons dus precies in een donker speelhol, een goktent waar Haldane, de keizer, Bethmann en Tirpitz aan een pokertafel zitten en er

aan blufpoker doen! In ieder geval is de explosieve sfeer er naar toe. Maar het gaat hier spijtig genoeg niet om een paar duizenden dollars, maar om veel, erg veel meer: de vrede!

De onderhandelingen – de eerste dag.

Hoe verlopen de gesprekken tijdens die ontmoeting die over drie dagen gepland is?

In de eerste zitting stelt Haldane klaar en duidelijk dat hij gekomen is om alleen afastende gesprekken te voeren die naar een compromis zouden moeten kunnen leiden en dat hij geen enkele volmacht heeft om verdragsonderhandelingen aan te gaan. *'His instructions were explicitly not to bind or commit Britain in any pact.'* ⁽¹³¹⁾

Bethmann van zijn kant, benadrukt de anti-Duitse en duidelijk uitgesproken pro-Franse houding van Engeland tijdens de Marokkocrisis. Daarop antwoordt Haldane, die de Duitse taal zeer goed machtig is, dat dit een *'Mobilmachungsübung'* was. Er kunnen zeer veel interpretaties aan dit woord gegeven worden. Een 'mobilisatie-oefening'? Van wat, van wie? Ik denk misschien aan een oefening of houding om de anti-Duitse krachten te mobiliseren? Of is het de bedoeling die toenmalige Engelse houding te minimaliseren en 'zonder enige betekenis' af te doen? Wat er ook van zij, de Duitse kanselier schijnt met die uitleg genoeg te nemen.

Na dit eerste politieke intimiderend steekspel kunnen de echte gesprekken in feite starten. Haldane schuift een pion vooruit op het schaakbord, met klaar en duidelijk te stellen dat Engeland zich aan zijn eerder aangegane bondgenootschappelijke verbintenissen zal blijven vasthouden. Bijgevolg is de Duitse gewenste Engelse neutraliteit in een mogelijke Frans-Duitse oorlog, als tegenprestatie voor een Duitse toegeving in zijn vlootbouwprogramma, praktisch onhaalbaar geworden. Haldane moet aangevoeld hebben dat hier het gesprek nu reeds vast zat en dat iets van hem verwacht wordt om het gesprek weer

Het prachtig hotel Bristol in Berlijn waar Lord Haldane logeert- Wikipedia

Richard Haldane met broer in Berlijn tijdens zijn geheime opdracht – *The London Illustrated News* 1912

vlot te krijgen.... Maar toch, voegt hij eraan toe, blijven we zeer geïnteresseerd in het verbeteren van onze betrekkingen. Maar het valt wel op dat hij die zin niet afmaakt door zelf een toegift als toenaderingsgeste voor te stellen. *(Dit doet mij automatisch denken aan de Sovjet leider Nikita Chroesjtsjov die tijdens de eerste besprekingen met de VS zei 'ik wil onderhandelen, maar wat van mij is, is van mij', met de gedachte we kunnen zeker onderhandelen over de rest (dus wat van jou is!).*

Voor Duitsland is dit natuurlijk wel even slikken. Dat Duitsland moet vasthouden aan zijn samengangstrategie is verklaarbaar. Want, wanneer Duitsland zijn positie verzwakt door zijn vloot minder sterk uit te bouwen, is een zekere Engelse neutraliteit wel belangrijk in oorlogstijd om een zeker evenwicht op zee te behouden. Het volstaat de opsomming te maken: aan de ene kant drie vloten, de Russische, de Franse en de oppermachtige Engelse en aan de andere de Duitse met een zeer zwakke Oostenrijks-Hongaarse vloot en een onzekere Italiaanse.

Tenslotte komt Haldane met een belangrijk voorstel dat inhoudt het bouwtempo van het derde Duitse vlooteskader uit te smeren over twaalf jaar in plaats van de vooropgestelde zes jaar. Daarop verwijst Bethmann naar de marineleiding, die wel maximaal een periode van acht jaar zou kunnen aanvaarden. Zo eindigt de eerste dag met een aanzet tot een soort hoopvol compromis. De atmosfeer is in ieder geval onverwachts zeer gemoedelijk geweest en Haldane heeft de indruk dat zijn gesprekspartner zeker belang hecht aan betere betrekkingen en in ieder geval zeker oorlog wil vermijden.

De Keizer en Alfred von Tirpitz komen aan de negotiatietafel aanzitten

De volgende dag zullen beide heren een onderhoud hebben met de Keizer en Groot Admiraal en Secretaris generaal van de *Kaiserliche Marine* Alfred von Tirpitz.

Tijdens de discussie toont Tirpitz aan dat, zelfs na de verwezenlijking van de vlootwetten, Groot-Brittannië nog altijd machtig over de zeeën zal heersen (*'zur See überlegen sei'*). Daarop antwoordt Haldane met de fameuze 'Two-Power-Standard' van de Navy, die met de bouw van die Duitse sterkere vloot zou verstoord zijn. De keizer, die schijnbaar werkelijk naar een compromis zoekt, komt daarop onverwachts met het voorstel de bouw van de drie nieuwe slagschepen één jaar naar achteren te verschuiven, zodat ze pas in 1913, 1916 en 1919 van stapel zullen lopen. Daar kan Haldane mee leven maar laat verstaan dat Groot-Brittannië als tegenzet, twee nieuwe linesschepen zal bouwen voor elk nieuw Duits slagschip. Het wordt nu een echt opbod in een soort blufpokerspel!

Maar niet alleen de bouwperiode was een belangrijk element, maar ook het totaal aantal schepen. Na waarschijnlijk enkele discussierondes, komt men tenslotte tot het combineren van de twee parameters en stelt de Keizer de verhouding 'één op twee' slagschepen voor. Met dit vooropgestelde doel kan Tirpitz moeilijk akkoord gaan en stelt een verhouding van 2 op 3 voor om nog steeds in de limiet van zijn 'risicoplan' te blijven. Uiteindelijk zal de 1 op 2 verhouding tegen de zin van Tirpitz, het Duitse voorstel zijn. Is dit een streep door de risicostrategie van Tirpitz? Dit zou zo kunnen geïnterpreteerd worden, maar nochtans houdt dit voorstel van 1 op 2 de bouw van het aantal nieuwe schepen in zoals voorzien in de *Flottenovellen*, maar gespreid over een groter aantal jaren.

Richard Haldane schijnt tevreden te zijn met de toegevingen en is akkoord om een politieke overeenkomst over de Britse neutraliteit in overweging te nemen. De tweede dag eindigt dus ook veelbelovend.

De laatste dag, 10 februari, gaan Haldane en Bethmann een laatste maal samen zitten om toch tot een vergelijk i.v.m. de Britse neutraliteit te komen. Beiden komen tot een compromis, een mildere vorm van neutraliteit weliswaar, maar zeker niet de *'neutrality agreement demanded by the 'hawks' in the German Imperial Naval Office'*.⁽¹³²⁾ Wat het soort neutraliteit ook mag zijn, het was zeker een tegemoetkoming van de Engelsen, die Bethmann misschien niet meer verwachtte. *'In his eagerness to secure an agreement Bethmann bit at this bait, without committing himself to accept it'*.⁽¹³³⁾

Waarom beet Bethmann zo vlug toe? Een klare éénduidige positie van Groot-Brittannië in een mogelijke conflictsituatie op het vasteland was voor Duitsland zeer belangrijk, daar Groot-Brittannië zich reeds min of meer had aangesloten in verbonden (Entente), waarvan de geest wel anti-Duits mogen genoemd worden.

Zoals het hoort, worden tijdens die laatste ontmoeting alle afspraken nog even doorgenomen met de bedoeling een volledig akkoord zonder misverstanden in zijn definitieve vorm te gieten. Zo kunnen beide partijen met een gerust gemoed huiswaarts keren. Van Wilhelm II krijgt

lord Haldane tot afscheid een buste van de keizer mee en een kopij van het begrotingsproject voor de geplande *Flottennovelle*.

Het resultaat – Een verlossende stap naar de handhaving van de vrede?

Na drie dagen praten en van gedachten wisselen o.a. met Bethmann persoonlijk, komt een vergelijk uit de bus dat een mogelijk aanvaardbare oplossing voor beide partijen kan bieden. Bethmann

heeft de Kaiser kunnen overhalen en Haldane is overtuigd dat zich hier een historische gebeurtenis zal voltrekken. De langverwachte overeenstemming zal bereikt worden! Hij voegt er wel aan toe dat hij niet naar Berlijn is gekomen met de opdracht een verdrag af te sluiten, maar om te onderzoeken of er wel een overeenkomst kan tot stand komen. Het optimisme van Haldane is gedeeld door de Duitse kanselier die ook zag dat het goed was. 'Ik streef al meer dan twee

Jules Cambon Frans ambassadeur in Berlijn – Foto Wikipedia

jaren voor een verbetering van de betrekkingen'. De keizer schrijft naar een vriend dat de Britten waarschijnlijk de vooropgestelde vlootuitbreiding zullen aanvaarden. Een voldane Haldane bespreekt van zijn kant het resultaat nog dezelfde avond met de Duitse Minister van Buitenlandse Zaken en gaat nog laat in de avond, rond 23.00u, langs bij de Franse ambassadeur Jules Cambon. Die is minder opgetogen en vreest voor een Duits-Britse toenadering die volgens hem niet past in de geest van de Entente! De blokkendiplomatie zit precies sterk verankerd in de diplomatieke geesten! Was dit bezoek een verplicht nummer of was het een vergissing want, daardoor wist men reeds in Londen, voor Haldane aankwam, wat zijn boodschap zou zijn!

Ergens heeft Haldane toch nog wat twijfels (na dit bezoek?), want zo zegt hij: wat mogelijk is *'with English public opinion in the view of the Cabinet remains to be seen'*. Had hij een voorgevoel of zegde zijn intuïtie iets over het thuisfront en de blokken-diplomatie, ook in Londen? Hij eindigt met *'But my work up to this point has been attended with a measure of success that was neither foreseen nor expected'*.

Hoe het verder zal aflopen met dit voor de vrede zeer belangrijke ontwerp van overeenkomst zal het onderwerp zijn van het tweede deel in volgende artikel. □

François Crepain

Bibliografie

- (119) MAHAN Alfred, *'The Influence of Sea Power upon History'* (1890).
- (120) MacMillan Margaret, *'The War that Ended Peace, The road to 1914'*, Randon House 2013 ISBN 978 90 450 2447 9
- (121) TETIER, G. Prof.Dr., *'Tirpitz' troef - Beschouwingen over de draagkracht van de risicostrategie'*, Artikel (MS 159-1990) (Professor hoogleraar militaire geschiedenis en algemene strategie KIM).
- (122) FAY Sidney Bradshaw, *'The Origins of the World War'*, New York The Macmillan Company 1925.
- (123) GERHARDT Johannes, *'Albert Ballin'*, Hamburgische Wissenschaftliche Stiftung (2007) p84
- (124) KRASKA James, *'Fear God and Dread Nought, and Contrafactual Diplomacy before the Great War'* Ga.J.Int'l & Comp.L. uS Navy vol 34:43 2005 p76
- (125) RÖHL John, C. G., *'Kaiser Wilhelm II'*, Chapter 20, 'Doomed to failure: the Haldane Mission 1920' University of Sussex, Publisher Cambridge University Press. p.132
- (126) DOCHERTY Gerry & MACGREGOR Jim *'Hidden History'* p188, op.cit.
- (127) FAY Sidney Bradshaw, *'The Origins of the World War'*, op.cit.
- (128) KRASKA James, op.cit. p75
- (129) KRASKA, James, p.77
- (130) SASS Erik, *'World War I Centennial - The Haldane Mission'* Series Mental Floss ('012)
- (131) DOCHERTY Gerry & MACGREGOR Jim, *'Hidden History'* p188 op.cit.
- (132) *'Ballin and the Haldane Mission'* Source Albert Ballin Biography from the Hapag-Lloyd Foundation.
- (133) FAY Sidney, Bradshaw *'The Origins of the World War'* op.cit.

Wij verzekeren het je!

auto

woning

beleggen

hospitalisatie

pensioen

rechtsbijstand

aansprakelijkheid

bedrijfsgebouw

arbeidsongeval

Gaston Roelandtsplein 20 | 8310 Assebroek

T 050 28 80 70 - E info@marver.be – www.marver.be

Ons Belgisch geld en goud in de meidagen van 1940

Reisverslag van een gendarm en een bediende van NBB Gent naar Tarbes

Freddy Vervaet, bestuurslid

Inleiding

In de vorige editie van M&M Contact (2020/4) werden de officiële verslagen weergegeven van directieleden van de NBB. In deze uitgave geven we de dagboeken mee van twee deelnemers aan dit transport: Eerste Wachtmeester Robert De Winter behorende tot de Brigade Gent van de Gendarmerie en Walter Patoor, bediende bij de Nationale Bank van België in Gent. Beiden stelden los van elkaar een reisverslag op. Hun relaas geven we dag aan dag parallel in twee kolommen weer.

De inleiding laten we aan Walter Patoor over.

“Op 17 mei 1940 vertrekt uit Gent om 10.40 uur, met als bestemming Oostende, een konvooi van twee grote verhuishagens van de Firma Poppe uit Ledeberg en twee personenauto's, toebehorende aan Dhr Gallet, inspecteur NBB te Brussel en Dhr Duvinage, afdelingshoofd NBB Gent. In de verhuishagens was alles ingeladen wat in de NBB Gent aanwezig was als geldwaarden (biljetten, muntstukken, spaarboekjes enz.).”

“Waren aangeduid door de bank om het konvooi te vergezellen : Dhr Gallet, Duvinage en bureelhoofd Bienvenu. De twee laatsten in opdracht van Dhr Sibille; agent NBB Gent. In opdracht van de Belgische regering reisden ook 4 soldaten mee, maar niet in uniform, bedienden van de NBB Gent.¹”

Volledige naamlijst van de reisgezellen ²

Dhrn Gallet, Duvinage en Bienvenu.

Vierbedienden soldaten, te weten : Dhrn Mamaire, Patoor, Verheggen en Ingels.

Namen vrijwillig deel: Mevr Duvinage, Mevr Gallet, Dhr Waelput en zoon, Dhr Verstuyft en echtgenote en haar zuster, Dhr De Bruyne en echtgenote, Mr Melville en Mr Everaert.”

¹ Het ging hier vermoedelijk om reservisten.

² De 4 gendarmen zijn hierboven niet meegerekend. Het gezelschap bestaat dus uit 22 personen. Het is niet duidelijk of de chauffeurs van verhuisdienst Poppe op deze lijst staan. De relevantie van de deelname van sommige reisgezellen is niet altijd te achterhalen. We kunnen ons niet van de persoonlijke indruk ontdoen dat van dit transport gebruik gemaakt werd om sommige personen te laten genieten van een *free-ride* naar nog onbezette gebieden! We geven de teksten weer met de spellings- en schrijffouten zoals die in de oorspronkelijke tekst voorkomen.

Vrijdag, 17 mei 1940

Verslag van Walter Patoor

Dien dag ging ik als naar gewoonte naar de bank. In de Kerkstraat werd ik staande gehouden door Belgische soldaten. "Niemand mag voorbij!" Op vertoon van mijn burgerlijk mobilisatieboekje mag ik verder fietsen. Ik moet echter omrijden. Om 09 uur kom ik aan bij NBB. Met verbazing stel ik vast dat alles wat in de bank berust op 2 grote vrachtwagens wordt geladen. Ganse koffers werden ingeladen. Om 10.40 uur vertrokken we naar Oostende, aankomst 12.30uur. Door een bombardement gisteren was alles doods en verlaten. Rond 15 u kregen we bericht om door te reizen naar De Panne, vandaaruit werden we doorgestuurd naar ergens in Frankrijk wegens de nadering van de Duitsers. Gelukkig had ik voor vertrek uit Gent een briefke kunnen sturen naar mijn vrouw. Via Duinkerke werd doorgereden over hobbelige kasseien naar St-Omer aankomst 20.30uur. We parkeren op Place Maréchal Foch, zoeken eten en verdelen de wachtbeurten tussen de gendarmen en de bedienden soldaten. Ik kan me wassen in het commissariaat.

Verslag van Robert De Winter

Met drie jongere collega's vertrekken we uit de brigade Gent naar de NBB Gent om een dienst te doen tot 12 u. Opdracht: het overtalrijke publiek in goede banen leiden dat staat aan te schuiven. In de loop van de voormiddag kreeg de directeur bericht uit Brussel om alle waarden in zakken en kisten te laden en naar Oostende te vertrekken. Na telefonisch contact met onze oversten dienden we mee te reizen (met onze fietsen) om het transport te bewaken. In Oostende zagen we dat de gebouwen van de NBB gebombardeerd waren. De reis werd verder gepland naar St-Omer. We dachten vanuit Oostende met de fiets terug naar huis te kunnen doch de directeur belde naar onze oversten in Gent en we kregen bevel de reis verder te zetten. We kwamen ondertussen te weten dat de vervoerde waarden 250 Milj Bef bedroegen! Aan de Franse grens probeerden we de gendarmerie te overtuigen onze opdracht over te nemen, zonder succes. We kregen vrijgeleide. In St-Omer parkeerden we naast het stadhuis. De wachtbeurten werden verdeeld. We sliepen op de geldzakken

Zaterdag, 18 mei 1940

Verslag van Walter Patoor

Om 10 u de baan op. Prachtig weer. Enkele auto's met vluchtelingen jagen koortsig over de baan. Om de 5 of 10 km moeten we soms een uur wachten wegens versperde wegen. Te CRECY, ons middagmaal. Dan verder langs vliegvelden, depots enz. naar Abbeville. Alweer wachten gezien de stad gebombardeerd wordt. Een onafzienbare rij auto's, moto's, velo's wachten op doortocht. We ontmoeten een paar stadsgenoten (Gentbrugge) op hun fiets. Verder door naar EU. We volgen een luchtgevecht tussen Engelse en Duitse vliegers. In St-Rémy Bosrocourt(?) vinden we kwartier op een grote hoeve. In een café vinden de dames logies en kunnen we souperen: brood, witte kaas, radijzen en wijn. Vanaf 22.30u in de camion voor nachtrust.

Verslag van Robert De Winter

Om 09 u was iedereen op post en konden we de reis verderzetten. Onderweg een eenzaam landschap met vluchtelingen in auto's. We trekken verder langs Fauquem, Berges, Fruges St-Pol en via kleinere wegen naar Crécy. Aldaar om 13 u eten op een terras. In de schaduw van de Prins Van Valois, die hier in 1346 door de Engelsen werd verslagen. Daarna reden we door naar Abbeville, (onder bombardement) en verder naar Eu, om een uur stil te staan. In St-Remy de Bosrocourt stopten we aan een grote vijver naast een boerderij. De oudsten verbleven in de boerderij de jongsten... in de camions.

Zondag, 19 mei 1940

Verslag van Walter Patoor

Op terugweg van de kerk kunnen we wat eten in een koffiehuis. Ik kocht ook 1 handdoek en 2 neusdoeken voor 10 FF. Dan verder door naar Dieppe met stop voor essence. We krijgen diverse berichten over de val van Brussel en Antwerpen. Hitler zou een wapenstilstand hebben aangevraagd om zijn doden en gewonden op te rapen. Onzin, blijkt achteraf. De sliert vluchtelingen. met matrassen en huisraad op de auto's geladen, kunnen niets zeggen

Verslag van Robert De Winter

Van de pastoor krijgen we na de H.Mis troostende woorden. Dit deed deugd na de soms kwetsende taal van de Fransen. Tegen 08.30u waren we op weg naar Dieppe, dat wat geleden had onder een bombardement. Ik had wat last van zwaar-moedigheid gezien ik mijn gezin in het ongewisse had moeten achterlaten. In een gemoedelijk gesprek met één van de bedienden zei hij dat hij reserveofficier was bij het 1ste Rgt

over de toestand in Gent. Ik stuur een kaart naar huis in de hoop nieuws te vernemen. Te 12 u zijn we in Auffé, voor middageten. Ik maak een schets van de Kerk. Via Bolbec en St-Roman waar we pauzeren. Mr Duvinage rijdt door naar Le Havre in de hoop om daar onze vracht kwijt te kunnen. Tevergeefs. We moeten door naar Caen. We kunnen rijden op een voor militair gereserveerd traject. Via Lillebonne een Quilleboeuf alwaar we een 'bac' nemen over de Seine. Tegen 20 u houden we halt aan de kerk van St-Opportune-la-Mare. Eén van de gendarmen heeft keelpijn en Jean en ik nemen twee fietsen van de gendarmen en rijden ermee naar Pont-Audemer waar we een apotheek kunnen vinden. Tegen 21.30u zijn we terug en kunnen slapen en eten vinden in een koffiehuis naast de kerk. Van het bombardement op de petroleumtanks van Quilleboeuf hoorde ik niets.

Grenadiers en hij in Frankrijk het Belgisch leger zou vervoegen. We haalden herinneringen op, daar ik bij datzelfde Rgt mijn legerdienst had vervuld. Via Aufet, Yvetot, Bolbec, St-Romain stopten we te 16 u in Herfleur. De directeur reed door naar Le Havre om te zien of we onze vracht kwijt konden. Wij genoten ondertussen van een *café cognac*! De directeur kwam met slecht nieuws terug: we moesten door naar Caen! We stopten in St-Opportune. Ik had keelpijn en mijn vriend en zijn collega fietsten naar Pont-Audemer om pilletjes. Wij sliepen in de geldwagens en de ouderen op een zolderkamer. Van en terugkeer naar Gent was geen sprake meer.

Maandag, 20 mei 1940

Verslag van Walter Patoor

Na een flinke wasch bollen we over Audemer, Montfort en Brionne. Terug op de normale baan met de wachttijden, doch de gendarmen plaatsen zich op de voettreden van de wagens en camions en zo kunnen we ongehinderd verder rijden. Over Bernay, Broglie bereiken we Gacé. Door de Alpes Moncelles richting Sées. Daar moeten we een half uur wachten wegens een alarm. Tegen 18.30u zijn we in Alençon. Het zit vol vluchtelingen, doch we kunnen het nodige aankopen voor het avondeten. Om 20u stoppen we in Oisseau-le-petit voor kampement op een hoeve. Avondeten is camembert, brood, sardines en door de boer gratis gegeven cider. De jongsten maken nog een toer in de buurt. Van de boer vernemen we dat de voorbij winter er Engelsen verbleven hebben. De dames beginnen wat zagerig te doen.

Verslag van Robert De Winter

In Pont-Audemer belt de directeur naar de Banque de France. Na een uur meldt hij dat we onverwijld naar Tarbes moeten. Op de kaart zagen we dat dit vlakbij de Spaanse grens was. Het viel me zeer moeilijk. Via Brionne rijden we naar Birgolle. In Gacé aten we in openlucht. We verdeelden de restjes en stichten een pick-nick vereniging genoemd: 'Eendracht maakt Macht'. Sindsdien kochten we de etenswaren gezamenlijk wat goedkoper was. Gezien de speciale toestand van ons gendarmen kregen we af en toe van de directeur een banknoot van 100 Fr toegestopt. Via de Alpes Moncelles bereikten we omstreeks 19.30u Oisseau. Op de hoeve aten we zeer goed bij de boer die aan onze 'pick-nick' verzekerde van een goede slapen. Het werd een varkenskot, waar, volgens de boer, de Engelsen vorige winter ook geslapen hadden. Deze nacht geen alarmen.

Dinsdag, 21 mei 1940

Verslag van Walter Patoor

Na een petit déjeuner van brood, melk en eieren vertrek om 09.00 uur naar Beaumont. Prachtig zicht over de vallei. Verder door naar Le Mans. De kerk is zeer mooi. Door naar Tours. We ontmoeten een gezin uit Gentbrugge. Ze hebben geen nieuws. Ik ben terug zeer droefgeestig, denkend aan mijn vrouw en drie kinderen. In de bladen lezen we niets over België. Tussen Montbazou en Ste-Maure hebben we platte band en daarvan maak ik gebruik om enkele kaartjes te sturen. Naar schijnt gaan kaartjes door, brieven niet. In Ste-Maure in restaurant 'Bon Accueil' hebben we een uitstekend avondmaal. Arras en Amiens zouden zijn ingenomen. Ik heb de wacht van 02 tot 06 uur. Er is veel tijd tot nadenken. Met zes boterhammen en drie kaasjes ben ik thuis vertrokken. Zie me nu. Ik heb al nieuw ondergoed moeten kopen voor 77 FF.

Verslag van Robert De Winter

Ondanks het 'varkens'hok' toch goed geslapen en fijn morgeneten. Over de Sarthe, Le Mans en Chateau du Laire verder door naar Tours. *Picknick sur l'herbe...* Om 16.00 uur via Mont-Bazon naar Ste-Maure. Tegen 18 u kampement en goed gegeten in restaurant Bon Accueil. De directeur bracht de wachtbeurten van 2 naar 4 uur. Dit werd slecht ontvangen en 's anderendaags weer afgevoerd.

Woensdag, 22 mei 1940

Verslag van Walter Patoor

Vandaag moeten er een groot aantal km afgedraaid worden. Na 80 km een bandbreuk. 2 uur rust. Daarvan maken we gebruik om een flinke wandeling te doen. Noenmaal te Bonneuil – Matours aan de boorden van de Vienne. Langs Chavigny naar Lussac-les-Chateaux, aankomst 16 u en we doen enkele aankopen. Naar Bellac voor slaping, doch niets deugt, dan door naar Limoges, ook niets. We stoppen in Pierre-Buffière om 21.10 u met een goed onweer. Doodop van de lange rit avondmalen we karig in “Le lapin de maman”. Ieder zoekt slaping. Ik bleef in de verhuishwagen en sliep goed.

Verslag van Robert De Winter

De 4 uur dienst deed geen goed. Alvorens te vertrekken tracteerden mijn vriend en ik ons op een ‘Pernod’ en een ‘Fine’, besteld door een flinke Française en de stemming was direct beter. Om 08.30u vertrek voor een rit van minstens 300 km. Na 2 uur rijden een lekke band. De pick-nick club middagmaalde langs de borden van de Vienne. In Lussac kochten we mondvorraad en mijn vriend (Ingels) schafte zich een fototoestel aan. Over Pottévinne naar Bellac. Niets van slaappleats te vinden even min als in Limoges. We rijden door naar Pierre-Buffière, aankomst 22.30u. Een jonge bediende had last van een hart-en borstkwaal. Hij vreesde de nachtkou. Van een goede man mochten we in zijn schuur slapen als we maar niet rookten. We sliepen lekker in het hooi

Donderdag, 23 mei 1940

Verslag van Walter Patoor

Om 10 uur wordt aangezet en na 40 km reeds halt gehouden. Ik schrijf een brief naar huis. Ons werd verzekerd dat de grens tussen België en Frankrijk open was en Amiens heroverd op den Duits. Om 12 u noenmalen we te Uzerche aan de oevers van de Vézère. Ingels neemt een foto. Donzenac, een oud dorpje, houden we 30 min pauze. Ik post de brieven. Om 16.40u houden we halt bij het kasteel van Noailles. We gaan eens rond in hun hof.

Verslag van Robert De Winter

Van de nachtrust hielden we wat “gezelschap” over. We dienden een groote kuis te doen van luizen. Te 10 u zetten we aan. In Uzerce aten we op het terras van een café. Tegen 16.30u bereikten we het kasteel van Noailles. Onze zieke vriend kreeg een bed bij de hovenier. Bij valavond een schone wandeling in den hof van het kasteel, toebehorend aan dichteres Gravin Mathieu de Noailles. De pick-nick club avondmaalde in een zeer armtierig winkeltje. Ik leg me te ruste op de geldzakken onder stoffige dekens.

Vrijdag, 24 mei 1940

Verslag van Walter Patoor

Na de H. Mis ontbijten we langs de grote baan. Nu pas ontdekt Gilbert dat zijn schoone hoed vol beestjes zit! ½ uur grote kuis van luizen of vlooiën! In Souillac (Dordogne) valt onze camion zonder water. Met de fietsen van de gendarmen gaan we water halen op een boerderij. In Frayssinet eten we en nemen een voetbad in een berggrivertje. We vernemen dat de Engelschen een offensief doen in Vlaanderen. Hoe zou het thuis zijn? Om 15.30 uur houden we halt in Cahors. De camions worden in de Régie du Tabac geplaatst. We krijgen overnachting in nieuwe barakken.

Verslag van Robert De Winter

Te 08u30 vertrokken naar Souillac. We genoten van het uitzicht over de Dordogne. In Frayssinet middagpauze. Een colonne van het Franse Légion Etrangère palmde het hele restaurant in! Toen ik me aan de geldwagens bevond kwam een Franse militair naar me toe. Uit ons gesprek kwam naar voren dat hij Belg was en oud Gendarm!!! In 1931 had hij de wijk genomen en dienst genomen in het Légion... Om 16u aankomst in Cahors. De club at samen in een restaurant : slechte soep, iets van vis en weinig patatten. We maakte nadien kennis met de Bénédictine. Een raar toeval overkwam één van de bedienden: hij vond zijn vrouw en kind in Cahors. Hij had, zoals ik, geen afscheid kunnen nemen en vond hen hier terug! Van een gelukkig weerzien gesproken.

Zaterdag, 25 mei 1940

Verslag van Walter Patoor

Om 7.30 u over Caussade naar Montauban, waar we van de marktdag gebruik maken om inkopen te doen. Via Beaumont komen we te 16u aan in Auch. We vernemen dat er volle gevechten zijn in Vlaanderen. Gent zou niet te veel geleden hebben. Hopelijk stelt mijn gezin het goed. Het is stikkend heet in de car, er wordt weinig gezegd. De camions worden op de koer van prefectuur gezet. Wij kunnen een stortbad nemen en vers goed aantrekken. Voor de wacht krijgen we twee ligzetels. We hebben het nog nooit zo goed gehad. We benijden de Brusselsche bediende die gisteren zijn vrouw en kind aantrof. Om gek van te worden! Hoe verheugd zouden we zijn in hetzelfde geval.

Verslag van Robert De Winter

Om 7.30 trokken we steeds dieper het zuiden in. Over de Tarne ligt een zeer schilderachtige streek. We aten in Beaumont in de Lomagne. Om 16u arriveerden we in Auch. De directeur wil doortrekken naar Tarbes. Doch het was nog ongeveer 100 km rijden dus besloot hij te blijven. Ik trok de wacht op met mijn maat tussen 22 en 24 u. Het was koud.

Zondag, 26 mei 1940

Verslag van Walter Patoor

Tussen Miélan en Rabastens de Bigorre, houden we even halt om van een mooi vergezicht op de Pyreneeën te genieten. Te 12 u staan we voor de deur van de Banque de France in Tarbes. In een restaurant wordt met de club van 8 een afscheidsmaal gegeten ter ere van de twee jongste gendarmen, Robert en Louis. Om 14 u starten we met het lossen van de lading. Tegen 6 u is het gedaan en we zoeken logies. Gilbert komt op een terras zijn vriend Raoul tegen die na een paar Pernods aanbiedt logies te zoeken voor 4. Helaas is Tarbes vol. Hij woont in Lourdes. Per autobus gaat het naar de bekende bedevaartplaats. In restaurant de la Halle, Place du Champ commun nr 30 worden we goed ontvangen en Raoul tracteert op een uitgelezen avondmaal, wijn, picon, pernod en champagne! Eindelijk slapen we in een proper bed.

Verslag van Robert De Winter

Om 9 u zijn we weg en zien in de verte de toppen van de Pyreneeën. We houden onderweg even halt om ze te aanschouwen. Na 1700 km bereiken we ons doel: Tarbes ! In La croix Blanche nemen de leden van de pick-nick club afscheid met de belofte een diner der 'blijde terugkomst' te organiseren zo we het geluk hadden elkaar in Gent terug te zien. Na de middag moesten we, de gendarmen, zich aanmelden bij de consul te Lourdes. Het afscheid van de groep was zwaar en ik voelde heimwee. Bij valavond kwamen we aan en meldden ons eerst in de brigade van de Franse Gendarmerie. We werden goed ontvangen en ze verwezen ons voor eten en overnachting naar hotel restaurant de la Halle. Hoe verrassend was het ook enkele bedienden daar aan te treffen! Ze sliepen in de kamers naast ons. In de heilige stad Lourdes werd de Franse likeur eer aan gedaan! Wat deed dat deugd.

Maandag, 27 mei 1940

Verslag van Walter Patoor

We versliepen ons en misten de bus van 7 u naar Tarbes. De vensters van onze kamer gaven een magnifiek uitzicht op de Pic Du Jer. Jammer dat ons gezin er niet bij is in deze oorlogstijd. Met een auto van een agent van de bank kunnen we Tarbes bereiken. De zending werd nagezien en goed bevonden en na het noenmaal kregen we vrijaf tot 's anderendaags. Gilbert en ik lieten ons haar knippen. In het hotel vonden we allen terug, ook de gendarmen. Ik maakte nog een wandeling naar de grot om O.I.Vrouw te danken voor het goede verloop van de reis en vrede af te smeken. Vurig stegen de gebeden ten hemel. Hier leert men bidden! Op de kamer nog een lange brief naar huis geschreven.

Verslag van Robert De Winter

De bedienden vertrokken 's morgens vroeg terug naar Tarbes. Wij boden ons aan bij de Belgische Consul die ons vriendelijk ontving en ons berichtte dat we een dag rust mochten nemen. We profiteerden om de grot te bezoeken en een wandeling te doen in de bergen in de omgeving, waaronder de Pic de Jer.

Dinsdag, 28 mei 1940

Verslag van Walter Patoor

Terwijl ik me was en scheer komt Armand met het slechte nieuws dat de Koning der Belgen en het Belgisch leger den strijd hebben gestaakt! We kunnen het moeilijk geloven en zijn stil aan tafel. Wat nu? We luisteren naar de radio en horen eerste minister Reynaud een rede houden over de overgave van de Koning. We begrijpen het niet. Hoe is de toestand in België, en met onze families? Het weer is zoals het nieuws, triestig, geen zonnestraaltje breekt door. We gaan de stad in en doen enkele aankopen waarna we ons op een terras een warme drank bestellen. Tot onze verbazing wordt ons de toegang geweigerd! Gisteren nog met de meeste vriendelijkheid, vandaag worden we door de Fransen met vijandige blikken bekeken! We trekken ons wijselijk terug in ons hotel en luisteren naar de nieuwsbulletins. In de late namiddag gaan we terug naar de consul die ons verwijst naar de Marie. We moeten onze veranderingen van verblijfplaats melden en ons schikken naar de onderrichtingen van Mr Fabry, agent van de Banque ⁽¹⁾ en luitenant. 's Avonds luisteren we naar de verklaringen van de ministers Pierlot en Van Der Poorten. De officieren worden van hun eed ontlast en de natie zal verder strijden aan de zijde van de Geallieerden.

Verslag van Robert De Winter

Om 6u namen we de trein via Toulouse naar Narbonne. We hadden ons "Gouden Kalf" goed afgeleverd en ik voelde wat neerslachtigheid. Wat zou de komende dagen brengen? Rond de middag kwamen we in Toulouse aan. Er was een geweldige drukte en het scheen ons toe dat er iets niet normaal was. We lazen in een krant de koptekst: "LE ROI LEOPOLD A TRAHI SA BELGIQUE ET SES ALLIES" ! Plots hoorden we door de luidsprekers dat er een speciale toespraak door de radio zou komen in een afzonderlijke zaal van het station. Een Vlaams minister herhaalde wat we al wisten. In afwachting van onze doorreis aten we, onder vijandige blikken, een karig maal. In Narbonne leken de gemoederen nog meer opgehitst. Er zou al gevochten geweest zijn tussen Franse en Belgische militairen. (Wat glazen heen en weer gegooid). Een Belgisch officier meldde ons dat er collega's waren doorgereden naar Montpellier. Wat we dan ook deden.

(1) Fabry staat niet op de lijst van de aanwezigen (Cfr inleiding) er is geen verduidelijking nopens zijn opdagen.

Epiloog

We sluiten hier de weergave af van de beide parallelle dagboeken. Hierna het slot van de expeditie van de gendarmen vanaf 29 mei 1940. Het verhaal van de bankbedienden van de NBB gaat nog verder. Dit zal worden gepubliceerd in een volgende uitgave van M&M Contact. Nadien volgt dan nog het deel over het Belgisch goud.

Robert De Winter besluit:

"In de vroege ochtend van 29 mei arriveerden we in Montpellier en meldden ons aan in de kazerne Maréchal Joffre. Tussen de landgenoten hoorde we niets anders dat het "droeve tijden" waren. In Montpellier verbleven we drie maanden. Het waren drie maanden van ellende, onkiese diensten en ontbering waar niet veel goeds over te vertellen valt. Daarom zwijg ik erover! We belandden ongeschonden terug in Gent. Na aanmelden in onze brigade spoedde ik mij terug naar de NBB en zag onze vrienden terug. Onze vriend hield zijn gelofte gestand en de pick-nick club hield, ondanks rantsoenering 'Het diner der blijde terugkomst'.

In 1943 vernam ik de arrestatie van mijn vriend door de 'geheime Feldpolizei'. Hij werd verdacht van het verschuilen van Engelse piloten op adres. Op 23 oktober 1943 werd hij terechtgesteld." □

Nieuw te Zedelgem

Berkenhagenstraat 50

050 35 92 55

bruneelcaroline@hotmail.be

Ook op Facebook

Merken: Drops - Phildar - Manos Del Uruguay - Malabrigo – Rowan

Exclusief verdeler van Slow Light Kaarsen

55 – 110 uren sfeervol en geurig genot

Openingsuren

Ma, di en do: 10u tot 16u

Woe: 14u tot 18u

Vrij: 10u tot 18 u

Zat: 9u30 tot 14u

Praktijk voor podologie

Gespecialiseerd in onderzoek en correctie van gang- en statiekproblemen. Geen nagel- en huidzorg.

Alles wordt steeds op maat en eigenhandig vervaardigd.

Consultaties enkel op afspraak

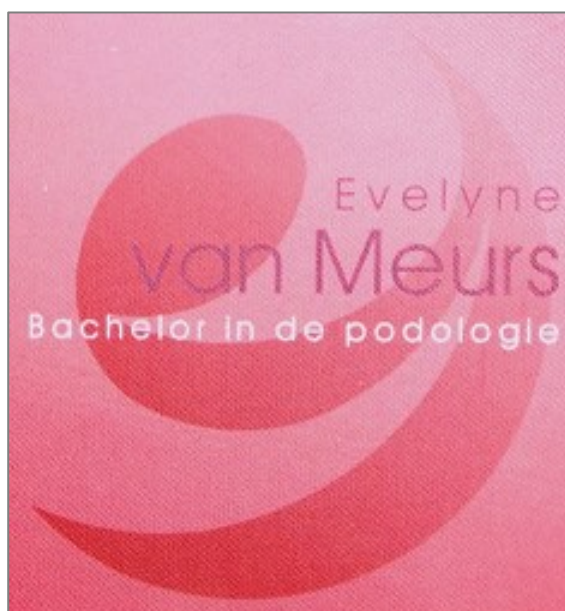
Evelyne van Meurs

Leo van Gheluwestraat 2

8000 Brugge

0498 | 85 93 33

evelyne@evelynenvanmeurs.be

M&M Nationaal

Boodschap van de nationaal voorzitter ter gelegenheid van de Algemene Vergadering

De corona crisis heeft het verenigingsleven een flinke slag toegebracht.

De mooie initiatieven die wij samen hebben opgestart, werden allen op non-activiteit geplaatst. Wij mochten nergens meer naartoe, we werden als het ware opgesloten en zijn dit nog altijd, ook al is er beterschap in zicht.

Verschillende leden hebben ons verlaten. Spijtig genoeg door een

lange lijst van overlijdens, maar ook door leden die hun lidmaatschap niet hebben verlengd door gemis aan activiteiten.

Is dit voor de vereniging catastrofaal? Neen, maar het kwam zeker op een zeer slecht moment, na de opstart van een campagne om de vereniging meer uitstraling en bekendheid te geven en op een moment waar het project 'Leden voor Leden' een zeer positieve weg opging. Zelfs zo positief dat het idee werd overgenomen door de internationale voorzitter om dit op Europees niveau te starten.

Moeten wij nu opnieuw van nul starten? Neen, maar een inspanning van ons allen zal nodig zijn om ons terug op het goede pad te gidsen. Het initiatief om de clubs terug op de rails te krijgen moet komen van ieder lid, niet enkel van de bestuursleden.

Elke club zal zich grondig moeten bezinnen over de manier waarop een geslaagde doorstart mogelijk is. Vele van onze leden verlangen niet liever van terug samen te komen van zodra de corona maatregelen versoepelen, zeker nadat iedereen is gevaccineerd. Laat ons nu al die voorbereidingen treffen om dit weerzien op een gepaste wijze te organiseren.

Het zijn niet enkel de activiteiten die belangrijk zijn, maar ook de wil en de plicht om nieuwe leden aan te trekken die het grote verlies van het laatste jaar moet compenseren. Dit is een uitdaging die niet te onderschatten is. Dit vraagt een inspanning van ons allemaal. Bovendien geef ik de raad aan alle clubs om in contact te blijven met

hun leden door middel van een tijdschrift, door flash berichten hetzij per post hetzij per mail, door virtuele vergaderingen zolang een fysieke aanwezigheid onmogelijk is, door vergaderingen van het bestuursorgaan die een betere en meer normale toekomst voorbereiden.

De nieuwe statuten zijn afgewerkt en zullen voorgelegd worden voor goedkeuring op de volgende buitengewone algemene vergadering nadat zij reeds door het bestuursorgaan waren goedgekeurd op 19 januari 2021. Het nationaal bestuur heeft rekening gehouden met al jullie opmerkingen, verbeteringen, voorstellen, gelijkschakeling tussen de Nederlandstalige en Franstalige versie, taalfouten enz.

De goedkeuring is echter nog niet rond gezien wij op deze algemene vergadering niet de vereiste 2/3 meerderheid hadden die nodig is om statuten goed te keuren.

Vandaar dat wij nu al een tweede buitengewone vergadering plannen op 15 mei 2021. Ook deze zal enkel kunnen plaatsvinden wanneer wij tegen dan fysiek mogen samenkomen, zo niet wordt deze verschoven naar het najaar.

In ieder geval dank ik alle leden die actief hebben meegewerkt, want zonder hun bijdrage waren wij er nooit in geslaagd.

In een volgende stap zal nu het Reglement van Inwendige Orde aangepast moeten worden aan de nieuwe statuten.

Beste vrienden, afsluiten wil ik met nogmaals te herhalen dat de toekomst van onze vereniging voornamelijk in jullie handen ligt. Samen staan wij sterk en samen kunnen wij de hierboven geformuleerde doelstellingen waarmaken.

Ik reken op jullie allen, ik geloof in een betere toekomst en hoop jullie zo vlug mogelijk terug te kunnen ontmoeten op allerhande activiteiten.

Eddy De Bock

Nationaal Voorzitter
Mars en Mercurius

Het leven in onze club

In memoriam

Jean-Claude Van Heule

Op 5 december 2020 is ons lid Jean-Claude Van Heule overleden.

Hij werd geboren op 18 maart 1934 en is oud-leerling van de Koninklijke Kadettenschool, waar hij de afdeling Grieks-Latijns volgde. Daarna studeerde hij aan de Voorbereidingsschool voor Onderluitenant te Brussel.

Hij diende bij de Landmacht als officier in het Korps Logistiek. Hij werd lid van M&M Brugge/West-Vlaanderen in december 2006, met als peter Christian Van Hulle.

Onze negentigjarige

Een kleine rechtzetting is op zijn plaats!

Gabriël Vandaele vierde op 27 januari 2021 niet zijn tachtigste maar wel zijn negentigste verjaardag.

Hier passen naast excuses vooral extra gelukwensen.

Onze tachtigjarigen

Op 9 maart 2021 mocht **Theo Sterck** zijn tachtigste verjaardag vieren.

Onze gelukwensen hiervoor.

In onze M&M-shop

Hiernavolgende attributen zijn te koop via onze penningmeester Ivan Loncke.

Na telefoon of e-mail worden bestelde attributen volgens afspraak bezorgd | Tel. 0477 31 01 17 of ivan.loncke@skynet.be

Das bordeaux of marineblauw
€ 13,00

Kenteken M&M
€ 3,50

**BOUW EN COÖRDINATIE
DECEUNINCK SANDRINO**

BCDS bvba | Herstvelde-West 11, 8200 Sint-Andries
050/33.88.70 | 0473/58.98.64 | info@bcds.be | www.bcds.be

Professionele hulp aan particulieren
(regio Brugge) bij :

renovaties, keuze materialen,
premie-aanvragen, prijsaanvragen en
onderhandelingen met aannemers,
bemiddeling bij bouwgeschillen
tussen bouwheer-aannemer-
architect, advies vóór aankoop pand
(raming te verwachten kost bij
renovatie, gebreken controleren, ...)
coördinatie renovaties,
zolderinrichtingen, ...

0473/58.98.64 – info@bcds.be

IN EEN WERELD IN VERANDERING,
**HEEFT U VEEL PLANNEN
IN GEDACHTEN....**

WIJ HELPEN U OM ZE TE REALISEREN.

**BNP PARIBAS
FORTIS**

De bank voor een wereld in verandering

BNP Paribas Fortis kantoor Brugge-Sint-Andries | Gistelse Steenweg 538 - 8200 Sint-Andries
+32 50 40 45 80 - brugge-sint-andries@bnpparibasfortis.com

V.U.: Izzy Van Aelst, BNP Paribas Fortis NV, Warandeborg 3, B-1000 Brussel, BTW BE 0403.199.702, RPR Brussel.

Alfons Pieterslaan 71
8400 Oostende
Tel. & Fax 059/70 48 54

BTW BE 0889.232.652

www.herenmodepaul.be

info@herenmodepaul.be

CERRUTI 1881

LOUIS FERAUD

BUGATTI

Mc GREGOR

BRAX

FERRE

BURLINGTON

SCHIESSER

JEAN-PAUL GAULTIER

UURWERKEN

CERRUTI UURWERKEN

LEDUB

HENRY COTTON'S

**Directe korting 10 %
voor leden Mars & Mercurius**